جۆر و شێوەکانی بوونی کاریکاتێر لە ڕۆژنامەگەریدا -2- هەندرێن خۆشناو

(بەشی 2)

هەندرێن خۆشناو

بە گوێرەی ئەو ناوەڕۆکەی کە کاریکاتێر باسی لێوەدەکات، دەکرێ کاریکاتێر دابەش بکرێت بەسەر چەند جۆرێکدا، دابەشبوونە کلاسیکیانەکەش کاریکاتێر بەسەر چوار جۆردا دابەش دەکات، بە گوێرەی گرنگی لە ژیانی کۆمەڵایەتیدا: 1- کاریکاتێری سیاسی 2- کاریکاتێری کۆمەڵایەتی.

3- کاریکاتێری گاڵتەجاڕی (پێکەنین):

ئەو وێنە کاریکاتێرییە کۆمیدیایە داڕێژراوەیە کە هیچ ڕەخنەگرتنێکی تێدانیە، ئامانجی تەنیا بە پێکەنین هێنانەوەیە، بابەتەکانیشی دیارینەکراو و بێ سنوورە، لە سیاسەتەوە بگرە تا سێکس، ئەوەی جیایدەکاتەوە لە جۆرەکانی تر، کە ئامانجی تەنیا بە پێکەنین هێنانە، لە کاتێکدا کە جۆرەکانی تر بە تایبەتی سیاسی و کۆمەڵایەتی، پێکەنین تێیدا بەکاردێت بۆ بەدیهێنانی چەندین ئامانجی تر. لەو کۆمەڵگایانەی کە بەدەست خوێنتێزانی سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە دەناڵێنن واباوە کە بەچاوێکی سوك و کەمەوە تەماشای ئەم جۆرە کاریکاتێرە بکەن، بە تایبەتی لە کۆمەڵگاکانی وڵاتە عەرەبییەکاندا بە کاریکاتێرێکی بەتاڵ و بێ ناوەڕۆکی بژمێرن، ئەمەش لە چەندین چاوپێکەوتن لەگەڵ کاریکاتێریستە عەرەبەکانەوە تێبینی کراوە، ئەم تێڕوانینەش هەڵبەتە تێڕوانینێکی هەڵە و هەڵەکارە‌، چونکە یەکەم کرداری ئەفراندن بە شێوەیەکی سەرەکی پەیوەستە بە سروش و هزرەوە، مەرجیش نیە هەموو ئەو بیرۆکانەی کە بە مێشکی کاریکاتێریستەکەوە دادێن بیرۆکە و بابەتی سیاسی و کۆمەڵایەتی بن، ئەویش بە خولانەوەی بەدەوری سیاسەت و کۆمەڵگاوە واقیع وێنادەکات، واقیعیش تەنیا سیاسەت و کۆمەڵایەتی نیە، بەڵکو پشوگەی گاڵتە و پێکەنینی سادەشە.

وێناکردنی ئەم بابەتانەش لەلایەن هونەرمەندەوە ئەوە ناگەیەنێت کە وازی لەو دۆزە هێنابێت کە گرتویەتیە خۆی، هەرچیەکیش بێت ئەو

دڕزەی، نابێت هونەرمەند بیرێکە بکوژێت و لە یادەوەری هونەری خۆیدا پشتگوێی بخات، چونکە ئەمە ڕێك وەك کرداری زیندەبەچاڵکردنی کچان وایە لە سەردەمی نەزانیەوە، پێمانوایە کە هونەرمەند دەبێت هەموو ئەو بیرۆکانە بپارێزێت کە بە هزریەوەدا دێن، دووەمیش هەڵەیە کەوا بیربکەینەوە کە گاڵتەوگەپ دیاردەیەکی نەرێنیە، ناتوانین کردای بە پێکەنین هێنانێکی سادە بە جۆرێك لە بێشایی و بەتاڵی بژمێرین، چونکە بە شێوەیەکی گشتی حاڵەتێکی مرۆڤانەی ئەرێنیە، ئەمەش بەسیەتی بۆ زانینی ئەوەی کە کاریکاتێری گاڵتەوگەپ بێ سوود نیە، هەروەك وای بۆ دەچن.

سێیەمیش کاریکاتێر کار و ئەرکی تری هەیە لە ڕۆژنامەگەریدا بێجگە لە هاندان و پروپاگەندەکردن هەروەك دەبینین، کاریکاتێری گاڵتەوگەپیش ڕۆڵی تەواوکاری هەیە لەگەڵ چەندین بابەتی دیکە و بەند نیە لەسەر پێکەنین بەتەنیا، مەترسیش لە ڕۆڵی بێهۆشکاری کاریکاتێری گاڵتەوگەپ کە بەردەوام دوژمنانی ئەمجۆرە دەیخەنەڕوو ڕاست نیە، چونکە تاقیکردنەوەکان بەڵگەن بۆ سەلماندنی ئەوەی کە کێشەکانی کۆمەڵگا ڕەنگدانەوەیان هەیە لەسەر هەموو چالاکییە هونەرییەکاندا، ئاساییە لە وڵاتێکدا کە بۆ نمونە بەدەست شەڕی ناوەخۆدا بناڵێنێت، کاریکاتێری گاڵتە پلەی یەکەمی بەرنەکەوێت، چونکە هەر لە بنەڕەتدا بارودۆخی گشتی ڕێگە بەمە نادات، بۆیە ئەم مەترسیە هەر بوونی نیە، لەبەرئەوەی بمانەوێ و نەمانەوێ وێنە گشتیەکە لە نەخشەی ئەفراندنی هونەریدا پەرچاوەی تابلۆ هونەرییەکەیە لەسەر واقیعدا بە هەموو ڕەهەندەکانیەوە.

بۆیە ئێمە وایدەبینین کە ئەو هەڵوێستە دژ بە کاریکاتێری گاڵتەوگەپ جۆرێکە لە پێوەندبوونی ئازادی ئەفرێنەرەکە و دەچێتە خانەی تیرۆرکردنی دەروونی، کە پاڵ بە ئەفرێنەرەوە دەنێت بۆ کوشتنی ئەو بیرۆکانەی کە بە هزر و خەیاڵیەوەدا دێن، و نەخستنیانە سەر کاغەز لە ترسی تۆمەتبارکردنی بە بەتاڵی و هیچی، لە ڕاستیشدا ڕێژەی 10%ی کاریکاتێرەکانی گاڵتەوگەپ و قۆشمە لە کۆی بەرهەمی هونەرمەندێکی کاریکاتێری، بیانوو نادەن بەدەستەوە بۆ پێنەدانی متمانەی کۆمەڵایەتی و سیاسی بە کارەکانیەوە، لە کاتێکەوە کە ئەم وێنانە 1%ی کارەکانی پێکدێنن.

چەند شیعرێکی شاعیری ئەمریکی "سۆلماز شەریف" و: بەکر ئەحمەد

لە دیوانی: look
سولماز لە ساڵی 1986 لە ئەستەنبوڵ لە دایک و باوکێکی ئیرانی لە دایک بووە. لە تەکساس، ئالاباما و کالیفۆرنیا گەورە بووە. ئێستا لە سانفرانسیسکۆ دەژی و لە دانشگای ستانفۆرد وانەدەڵێتەوە. ساڵی 2016 بۆ کۆمەڵە شیعری "لووک" یەکەمین بەرهەمی بلاوکراوەی خۆی چاپدەکات و کۆمەڵێک خەلاتی گەورە بەدەست دینێت. واشینتۆنپۆست دیوانی look ی بە باشترین کتێبی شیعری ساڵ ناساند.

Solmaz Sharif, 2016, look, Ramus Bokförlag
لەلایەن ئیدا بۆرێل و جێنیفەر هەیاشیدە و لە ئینگلیزییەوە کراوە بە سویدی

گەیشتنە گوانتانامۆ

سالمی خۆشەویست،

خۆشەویستم، چۆنیت تۆ؟.......... ئەتدەن؟
من نیگەرانم. لەم ماوەیەی دوایدا قژم تەواو..........
تەنانەت پێستیشم ....
دکتۆرەکان دەڵێن..........
من لەگەڵ ئەواندا هاوڕام. دەبوایە..........
داواکارم دڵگیر نەبیت.
لە باخچەکەدام و خەریکی هاڕینم ....
دەستیان بە دایکت گەیشتووە..........
تۆ لە یادتە..........
هەندێکم بۆ خستەیتە ناو پاکەتەوە ....
بۆ تەنها بۆ تۆم دروستکردووە. هەوڵ بدە بە کێک و پەکی نان بخۆیت
بەچی.......... من دەبوایە من شوویەکی دیکە بکەمەوە
بەمگەرایەوە.......... ئەو خۆی نەیدەتوانی.......... ئەوە
من قەت نەمتدەتوانی..........
خۆشەویستم، من ئەم گەرانییەت بە دەلەم.......... تۆ حەزت لێی بوو
ئەو دەرەیانت بیر نییە ....

من خەریکم.............. . .
تەنها بۆ تۆ
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،

هەموو دوێشەو لە ئاسماندا چەخماخە بوو، ....ڕووناک کردەوە
بەڵام باران هەر نە باری. هیچ
کە دەگەمە ماڵەوە، هەموو شتێک
.... تەپ و تۆز. جووتێک..................
لە تەنیشتی............... خاولی□ک و
..................و ....
لە بەیانیدا. هەر چۆنێک بیت، من نەمتوانی..............
لای پەنجەرەکەوە دانیشتم و سەیرمدەکرد
سەیریان دەکرد...............و
دەیانزانی من لە هین دەچم.........
...................واهی
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،

ئەوان لە گەڵ هیندا هاتن.................دوکانەکە
.... پیشتر
لووتم تەقی بە لووتیانا......................
بەڵام هێشتاش هەر ئاودارە
ترشی□کەیم تەواو دەرکرد
.... هەموو رۆژەکە. لاپەرەی رۆژنامەکە
.... بەهۆی شەربەتەکەوە.
دەیخەمە ناو قوتویەکەوە تا ئەو کاتەی تۆ دێیتەوە.
.......................هەندێک هەڵوژەیشم.
من هێشتاکە نەمکردۆتەوە.........دوای ئەوەی ئەوان.............. . یت
تاقەتی ئەم هەمووەم.......... . ئەو هەموو.............ددانانە
یان لەوانەیە................ .
چۆن چەرچەفەکەیان پیس کرد
هیوادارم تۆ لە من............. . .
هیوادارم رێت پێبدەن کەمێک...................
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،

.... دەیووت من پێویستە زمانم.
تووند تر بووە. من پێموت کە ئەو ....خۆی تێنەخات
کە.................هی خۆی .... ژنەکەی
ئەو ...... نابێ
گەر ئەو هی من ....هیچ کاتێک لێم ....
جارێکی دی. هەندێک جار نامە بۆ تۆ دەنووسم و پۆستی ناکەم.
عاجز نەبی!
دەمەوێ ئەوان..............
وەختێ دەیکەیتەوە...........
..................وەک گردێک لە گوڵاڵەسوورە
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،
....................هێلانەیان دروستکردووە
لە ژێر......... .
و ئێستاش .... بێچکەکان هەمیشە..............
..............هێلکەیان بردووە
و برنجیش چایش نازانم کە.....................
بریاردەدا.............. ئەم شتانە
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،

دراوسێکان لێبووردنەکیان وەرگرت و
.... چەندە هەزار دۆلارێکیش
ئەوان وا حسابیان کردبوو.................لەسەر ....و

.... تەمەنیش
قیمەتی.............هی ئینسانێک....................... .
..................شتی وا روویدا کاتێک کردیانەوە و دراندیان.............. ..
..................وەک تەپۆلکێک، ئاگریان دا هەر لەوێدا و لە بەرامبەر..............
.... دەڵێن بە دەنێرن. چەکێک........ بە................ ..
من .... ! .... !
..............................؟
هەرگیز.
هی خۆت،

سالمی خۆشەویست،

لە ....حیکمەت دەخوێنمەوە.
ئینسانی..............نیشتیمان
ژنەکەی نامە بۆ ....دەنێرێ
..............وەک من.
ئێستا ناخوێنمەوە. ئەو وا بوو..............وەک تۆ
من هەموویانم هەیە.......................کتێبەکانی
هەموویان.
تەحەموولی ....
....
هەموو کتێبەکان بەریز لە ناو رەفەکەدان
وەک چۆن تۆ..............
دەوەستایت و بۆنی لاپەرەکانت دەکرد
هەموو دەلێن..................
هەمان..................مێژوو
بەڵام کەسێک هی ئێمە ناگێڕێتەوە.

لەگەڵ هەمووان‌دا تەنیا … دەق: چارلس بوکۆفیسکی

ا

وەرگێڕانی: سۆران محەمەد

گۆشتەکە ئێسکەکەی داپۆشیوە
ئاوەزیشیان تێخست
هەندێکجاریش گیان،
ژنەکان ئینجانەکان دەشکێنن
لە دیوارەکاندا
و پیاوەکان زۆر دەخۆنەوە
هیچ کەسێکیش کەسێکی دی
نابینێتەوە

بەڵام هەر
دەنواڕن
بە گاگۆڵكێ دەچنە ناو جێ و
لێی دەردەچن.
گۆشت دایپۆشیوە
ئێسك و گۆشتەكە
بۆ زیاتر لە گۆشت
دەگەڕێ.
.
هیچ شانسێ نییە
هەرگیز:
هەموومان كەوتوینەتە
نێو داوی تاكە
چارەنووسێكەوە.
.
هیچ كەسێك هەرگیز
كەسێكی دی نابینێتەوە.
.
شار پڕ ئەبێ لە پاشەڕۆ
باخەكان پڕ دەبن لە شڕە
خانووەكان پڕ دەبن لە شێت
خەستەخانەكان پڕ دەبن
گۆڕستانەكان پڕ دەبن
.
هیچ شتێكی تر
پڕ نا بێ

....

بایۆگرافی/

ساڵی لەدایك بوون و مردن: 1994-1920

شوێن: لە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات لەدایك بووەو لە 2 ساڵیدا لەگەڵ خانەوادەكەیدا كۆچیان كردووە بۆ ئەمریكا

بواری تایبەتمەندیی: رۆمان و شیعرو پەخشان و چیرۆكی نووسیون.

ئەو زۆر كاری جۆراوجۆری كردووە لە ژیانیدا بۆ بەڕیوەچوونی زیندەگی، باوكی زۆر توند بووە لە رەفتاریدا، ئادەم كیرش سەبارەتی گوتوویەتی ئەو بریتییە لە: بەرەنگاریی ، شێتێتیی، نەفرین..

خۆی لە چاوپێكەوتنێكدا دەڵێت : بەڵێ زۆربەی بەرهەمەكانم رەنگدانەوەی ژیانی خۆمە.

بەرهەمەکانی زیاتر رەنگدانەوەی پوچەڵیی ژیانی هاوچەرخ و زەقکردنەوەی ژیانی چەوساوەکانی ئەمریکایە. ئەو چەندان جار بەندیخانەی بینیوەو بە هۆی سەرمەستییەکانی و لاموبالاتی ژیانی خۆی توشی زۆر دۆخی کوێرەوەری ژیان بووەو لە ئاکامدا هەستکردن بە جیاوازبوونی لەگەڵ ئەوانی تردا تیا دروست بووەو سەرئەنجامیش رق لە بەشێکی مەردومانی هاوچەرخ دایدەگرێت.

ئەم شیعرە:

دەتوانم لێرەدا بڵێم؛ گەر کەمێك لەم شیعرە رابمێنین دەبینین کە چۆن شاعیر بە ناونیشانێکی جیاواز لە کەسانی تر دەست پێدەکات، ئەویش بە هەڵبژاردنی ناونیشانێك مانای ئەوەیە جیاوازبوونیی کەسانێك یان (خود) بە گیرۆدەبوونی تەنیاییەوە، ئەمەش لە ئاکامی زۆر هۆکاری ئیجابی و سلبی دروست دەبێت، کاتێك شیرازەی کۆمەڵگاو شێوازی تێگەشتن و ژیانکردن جۆراوجۆر دەبێت، دەبێتە لەمپەرێك لە سەر ڕێی نزیکبوونەوە لەوانی تر، ئەوانیش رەنگە ئەگەر کەسانێك وەك خۆیان نەژی بە جیاواز تێی بڕوانن و لێی دوور بکەونەوە، ئەم ترسە بارێکی دەروونی وا دەخولقێنێت مرۆڤ زیاد لە پێویست هەستەوەر بکات، لەبەرانبەریشدا کەسەکانی دەوروبەر شتێك لە دڵرەقی و خودپەرستیی و خۆ بەزلزانییان تیا دروست دەبێت کاتێك ناتوانن قبوڵی جگە لە خۆیان بکەن، واقیعیش لایەنی ئەوان دەگرێت چونکە ئەوان زۆرو ئەم کەم، شاعیر لەم شیعرەدا بەزاراوەی گۆشتی لەشی مرۆڤ و باری پێکهاتەی بایۆلۆژی ئادەمیزاد دەست پێدەکات، کە نەخێر هەرگیز تەنێ لە مادده پێکنەهاتووە بەڵکو ژیریی و لۆژیک جارانێك هاوڕێیەتی و گیانیش زیندووێتی و ویژدانی تیا بەئاگا دێنێت، بۆیە دەڵێت (جارانێك) دیارە کەسانی زیندوش هەن کە دەژین و لە شوێنی مردووان و هیچ رۆڵێکیان لە ژیاندا نییە، و لەبارە خراپەکەیدا بە کاولکاریی و زیانگەیاندن و وێرانکردنیش هەڵدەستن بە هۆی کردارە هەرزەییە نابەرپرسیارو نامرۆییەکانیانەوە. تووڵەیی وەك سیمبوڵێك بۆ رۆڵی ژن یان روونتر بڵێین ئەو ژنانەی بەر دیدو ئەزموونی شاعیر کەوتوون و هەروەها بەدەمەستی پیاوان دوو هۆکاری زەقن لەم شیعرەدا کە دەمانگەیەننە ئەوەی تێبگەین بۆچی (ئادەم و حەوا) وا لەم زەمەنەدا لەیەکتر دوور کەوتوونەتەوە؟ نەك ئەمە بەڵکو نەدۆزینەوەی هاودەم و هاوڕێی (گیانیی بە گیانیی) کێشەیەکی چەرخی نوێی تەکنەلۆژیاو مانگە دەسکردەکانە، بەڵکو مرۆڤ کە شاعیر لێرەدا زاراوەی گۆشتی بۆ بەکارهێناوەو لە زمانی ئینگلیزیشدا بەم جۆرە بەکاردێت، ئەوا ئەو بۆ زیاتر لە مرۆڤ دەگەڕێت، یان بۆ زیاتر لە

بینینینەوەی مرۆڤ دەگەڕێت، دەبێت ئەوە چی بێت؟
شاعیر لێرەدا هیچی زیاتری لەسەر ئەو مەسەلەو بابەتە نەنووسیوە، ئێمەش لێکدانەوەی بۆ ناکەین، بەڵام ئەوەی نەهامەتییە بەرەنجامی ئەم ژیانە سەرەوبنەی پۆستمۆدێرنە کەوا لە ژینگە دەکات بە جۆرێك پیس ببێت و مرۆڤەکان ئاوها شێت ببن و مردنی لەناکاو و خێرای وا پەیدا ببێت، بەرەنجامی تێکدانەکانی دەستی مرۆڤ هەر زوو درك پێ بکەین کە هەریەك لە ئێمەو بە جۆرێك لە جۆرەکان (درەنگ یان زوو) تاڵاوەکەی نۆش دەکات.
کەواتە ئەمەش دیمەنێکی تری مرۆڤی هاوچەرخە بە پەڕەموچی شیعریی شاعیر وێناکراوەو رەنگە زۆرمان لەمڕۆدا ئەزموونی بکەین بەڵام کەمتر دەتوانین ئاوها دەربڕینی لێ بکەین، هەرچەندە زمانەکەی تاڕادەیەك ئاڵۆز نییە بەڵام دڵخوازی خوێنەری هاوچەرخە، بەڵام من وای دەبینم شاعیر زیرەکانە زاراوەی (گۆشت)ی لەم دەقەدا بە 3 مانا بەکارهێناوە- گۆشتی لەشی ئادەمیزاد- خۆی- ئەندامێکی لەش … هەروەها گەر دیقەتی ئەو تەکنیکە شاردراوەیە بدەین کە چۆن شاعیر بە 4 هەناسەی شیعری 4 وێنەی جیاوازی دەقمان بۆ دەنەخشێنێت و بە 4 پلەی جیاوازی مانادا دەمانگەیەنێتە خاڵی مەبەست، کە هەریەکەیان بە پەتێکی زۆر باریك بەوەی ترەوە دەبەستێتەوەو لە کۆتایشدا هەمووشیان بە ناونیشانەکەوە، بەلام گەر بێینە سەرباسی دەربازبوون لە قەیرانی مرۆڤایەتی سەردەم، ئەوا دەپرسین ئەی دەبێ چارەسەر چی بێت؟ بۆ دەربازبوون لەم هەموو تەنگژەیەی لە ئاکامی جوڵەو زیرەکی مرۆڤ هاتووەتە ئاراوەو ژیانی شێلو کردووە، هەر خۆی لە کۆتایی پرسیارێکی چاوپێکەوتنێکدا وەڵام دەداتەوەو دەڵێت:

“لە ڕێی بەهێزیی و گیان و ئاگرو جورئەتەوە لە هەندێك ڕێگاوە ئێمە دەتوانین قوربانیی خنکاوی مرۆڤایەتی رزگار بکەین، هیچ رووناکییەك دەرناکەوێت هەتا ئەو دەربازی نەبێت، با بجەنگێین وەك پیاوان نەك جرجەکان”
جا وەك چۆن لەم شیعرەدا باری ژیان و دنیابینی و کێشە کۆمەڵایەتییەکانی شاعیر وەك تۆمارێك بۆ ژیان و زەمەنەکەی خۆی وەك ئەرشیف و مێژوو دەمێننەوە، ئاوهاش ئەو پرسیارەمان لا دروست دەبێت کە ئەو شاعیرە بەڕێزانەی لای خۆشمان کە بە بێهیوایی و رەشبینییەکی زیاد لە پێویستەوە دەنووسن دەبێت نەناڵێنن بە دەست خەمێکی و نیگەرانی دەروونییەوە؟ کە میهرەبانانە پێویستیان بە چارە بێت تاکو بگەڕێنەوە خولگەی ئاسایی و پێگەی مرۆڤایەتی خۆیان و شیعری ئەفرێنەرو نوێگەری ئاوها بنووسن، سەرسامیمان بکەن بە تۆن و وێنەو تەکنیك و بابەت و هونەرو زاراوەسازیی و گەمەکانی ناوی؟!

the flesh covers the bone
and they put a mind
in there and
sometimes a soul,
and the women break
vases against the walls
and the men drink too
much
and nobody finds the
one
but keep
looking
crawling in and out
of beds.
flesh covers
the bone and the
flesh searches
for more than
flesh.
**
there’s no chance
at all:
we are all trapped
by a singular
fate.
**
nobody ever finds
.the one

the city dumps fill
the junk yards fill
the mad houses fill
the hospitals fill
the graveyards fill
**
nothing else
.fills

عێـــراق لە بەردەم هەڕەشەی گۆڕانکاریدا … شوانە حەسەن ئەبوبەکر

بە تەفسیرێکی لۆژیکیانە دەکرێت وای بناسێنین کە خۆپیشاندان کارێکی سیاسی بە کۆمەڵە کاتێک چەند دیاریدەیەکی نەشیاوو نامۆ باڵدەکێشن بەسەر جومگەکانی تەواوی وڵاتتدا ناڵە لەگەڵ هەڵدەستێت و ناتوانێت تا کۆتای لەژێر ئەم بارە سەخت و دیاریدە ناشیاوانەدا بژیت .

ئەم خۆپیشاندانانەی چەند ڕۆژێکە لە عێراق سەریهەڵداوە دژی گەندەڵی و نەبوونی خزمەتگوزاری دەرئەنجامی داواکاری هاوڵاتیانی عێراقە لە دەسەڵاتداران، بۆ بەدەستهێنانی مافە ڕەواکانیان بەتایبەت داوای گۆڕانکاری سیستەمی سیاسی لە عێراق لە 2003، عێراقییەکان هیوایەکی زۆریان لەسەر دیموکراسی و سیستەمە پەرلەمانییەکەیان هەڵچنی بوو، بەڵام دوای 16 ساڵ لە حکومڕانی، عێراقییەکان ئەمڕۆ هاتونەتە سەرشەقام و داوای گۆڕانکاری و چاکسازی دەکەن، چەندین هۆکار هەیە بۆ ئەوەی خۆپیشاندان کارێکی بەهێزی گەل بێت لە عێراقدا بۆ گۆڕانکاری، چونکە لەگەڵ هەموو ئەو تێبینانەی لەسەر سیستەمە سیاسییەکەی و شێوازی حکومڕانییەکەی هەیە کە تاڕادەیەک شیعەکان مۆنۆپۆڵی دەسەڵاتیان کردووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لە عێراق دامەزراوە هەیە، وە دیموکراسی پەرلەمانی تەوافقی پەیڕەوی لیکراوە، ئەمەش وایکردووە کەم تا زۆر هەموو پێکهاتەکانی عێراق بەشداربن لە حوکم، بۆیە گۆڕانکاری واردە، هەلومەرجی عێراق دوای شەڕی داعش زەمینە سازی گونجاوی کردووە بۆ ئەوەی هاوڵاتیان سەرنجیان زیاتر لەسەر ئەدای حکومڕانی بێت وە داوای حوکمی ڕەشید بکەن، هۆکارێکی تر لاوازی سەرۆک وەزیران لە دەستگرتن بەدەسەڵات و موماڕەسەکردنی، وەک ئاشکرایە"عادل عەبدول مەهدی" کوتلەی پەرلەمانی نییە، تا بەرگری لێبکات لە پەرلەمان، وە

شەرعیەتی جەماوەری نیە چونکە لەناو گەلدا هەڵنەبژێردراوە، بەڵکو سەرئەنجامی ڕێکەوتنی نێوان چەند هاوپەیمانیەکی سیاسیە بۆ دانانی وەک سەرۆک وەزیرانی عێراق، کەئەمەش وایکردووە پێگەکەی هەردەم لەژێر هەڕەشەی گۆڕانکاری دابێت، بەتایبەت کە لەگەڵ بەرژوەندی ئەو لایەنانە یەکانگیرنەبێت، سەرەڕای کاریگەری عێراق بەوڵاتانی ئیقلمی و دەرەوە هەردەم موعەرەزە بە گۆڕانکاری، چونکە دەوڵەتی عێراق لە داوی 2003 نەیتوانیوە خاوەنی سیادەی خۆی بێت، بەشێک لە دەوڵەتەکان بە ئاشکرا تەداخول لە عێراق دەکەن ڕووە و بەرژەوەندییەکانیان ئاڕاستی□ی سیاسەت دەکەن لەم وڵاتە، بوونی میلیشای زۆری چەکدار کەسەر بەگروپ و ئەخرابی جۆربەجۆرەکانی شیعەن، مەترسی لەسەر دەسەڵاتی حکومەت دروستکردووە، نزیکە تێکەڵی خۆپیشاندانەکان ببن گۆڕانکاری دروستبەکەن، کاریگەری هەرێمی کوردستان و فشارەکانی بۆ سەر حکومەتی ناوەند، بەتایبەت رێکەوتنی پڕۆژە بودجەی 2019 کە هەرێم پابەند نەبووە بە ڕادەستکردنی نەوت، وەهەروەها ناوچە جێناکۆکەکان و هەوڵی گەڕاندوەی پیشمەرگە و دەسەڵاتی کوردی بۆ ئەم ناوچانە ئەرکی عەبدول مەهدی قورس تر کردووە و نەیارە سیاس□ی□کانی بەهێزترکردووە، دواجار خۆپیشاندانەکان ڕەنگدانەوەی گەلی عێراقە وە داواکاری ئەوانە بۆ گۆڕانکاری وە مافی ڕەوای هەموو کەس□ک ل□□□گەی خۆپیشاندانەوە دواکاریەکانی بگەیەنێت و فشاربکات و مانبگرێت، پێویستە ڕێز لەخواستی گەل بگیرێت داواکاریەکانیان بەهەند وەربگیرێت و کۆتای بەکوشتن و هەڕەشەو ڕفاندن و تۆقاندنی خەڵکی سقیلی خۆپیشاندەر و چالاکوانی کۆمەڵگەی مەدەنی و ڕۆژنامەنووسان بهێنرێت.

لەکۆتای ئەم باسەدا دەمەوێت ئەوە بیربخەوە کە توڕەیی ئێستای لاوان و خۆپیشاندەرانی عیراق ، هەمانتوڕەیی خۆپیشاندانەکانی هەرێکی کوردستان بوو لە ستەم و نادادی و مافیای نەوت و گەندەڵی ، بەڵام جیاوازیەکە ئەوەیە لە عیراق بەغدا سەنتەری توڕەبونەکەیەولە هەرێم هەرگیز رێگەی هەناسە دان بە هەولێریەکان نەدرا ، دەنا هەرێمی کوردستانیش لیپە لەنادادی ، سەیر نەکردنی دۆخی خەڵك ، لەوەڕاندنی کەمینەیەك بۆ جوانکردنی سیستمەکە و لە پەل و پۆ خستنی زۆرینە ، ئەوە جگەلەوەی ئێستا دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان ،بە دەر لەوەی خۆیانباسی نزیکەی 25 ملیاردۆلار قەرزاری دەکەن ، کە کەس نازانێ لە پای چی ئەو هەموو قەرزە ،چارەیەکی خەیاڵی هاووڵاتیانیش کەوتوەتە لایانەوە کە زۆر ئەستەمە بدرێتەوە ، ئەوانیش لە کۆشك و ق□للاو شەوە سورەکانی خۆیانی ئاگایانل□ هیچ د□خی هاونیشتمانیەکانیان نیە دواجار ئەگەرێکی زۆری هەیە دەرئەنجامی

بەردەوام بونی خۆپیشاندەکانی عێراق بتەقێتەوە و پەلبهاوێتە هەرێمی کوردستان و خەڵکی بەشمەینەت تۆڵەی ئەو چەندین ساڵەی ژیانی دەردەسەری مەمرەو مەژیەی ڕۆژانەی لە حکومەتی کوردی بکاتەوە.

شوانە حەسەن ئەبوبەکر

پووکانەوەی گەرای گومان … شیعری : عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

بە ڕاپەرینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ی عێراق پێشکەشە

بزانن چۆن هەنگاو لەنێو گلێنەکانا ڕێ ئەکا
هاوار دەبێ بە کوانووی دڵێکی جۆشدراو
چاویش بە پەنجەرەی بیر و زەردەخەنەش بە ئاڵای بەرزی تووڕ□□یی
ئیتر گەرای گومان لە کوێی شیعر دانێم
کاتێ شەقام سوور دەبێت و شار دەبێتە تابلۆیەکی برسی و یاخی
کاتێ ترس جانتای سەفەر هەڵدەگرێت و
کۆچ دەکا بۆ سنوورەکانی ئەودیو ژین
ئیتر گومان لە چیبکەم ؟
لە تیژیی نووکی شمشێری ئیمامەکان
یان لە تەقەی چەکی دەستی فریوخواردووە بێچاوەکان
لە خوێندنی نزای دایکانی نێو کۆلیتە قوڕاوییەکان
لە جەربەزەی گەنجەکان و بیم شکێنی ڕاپەریووی نێو کۆڵانە بێ ناسنامەکان و ژمارەکان
لە برسێتی چۆلەکەیەک
لە تینووێتی ماسی□کی کوژراوی نێو ڕووباری خەم
لە ئارەقەی ڕژاوی سەر نێوچەوانی کرێکارێکی سفرە چۆڵ
نا..نا ئەوەی ئەمڕۆ شەقامەکان دەهەژێنێ
سۆراخی نانێکی گەرم و
گەڕانە بەدوای ژیان و
قۆڵ کردنە قۆڵی پێکەنینێکی سادەی

هەناسە و ئۆخەی دڵێکی شەقاری پڕ خوێیە
ئەوەی ئەمڕۆ گڕ لە ستەمکار بەردەدا
ڕوحێکی پڕ لە شۆڕش و پڕ لە برینی بە سوێیە.

چواری تشرینی یەکەمی ٢٠١٩

فێربوونی شێوە زاری کرمانجی ژوور لە 3 بەرگدا

فێری زاراوەی کرمانجی ژوورین بەئاسانترین شێوە

ئەنستیتۆی کوردی لە ئەستەمبول بە هەوڵ و هیمەتی چوار بەرێز: سامی تان، رۆنایی ئونر□ن، سادق ڤارلی و مەولود ئایکۆچ سێ بەرگی کتێبی هینکەریان – فێرکەریان ئامادەکردووە بۆ فێربونی شیوەزاری کرمانجی بە ئاسانترین شێوە......

بۆ خوێند□ن□وەی ئەو کتێبانە کلیکی بەرگەکان بکەن لە خوارەوە....

بەرگی یەکەم ....

بەرگی دووەم ....

بەرگی سێیەم ....

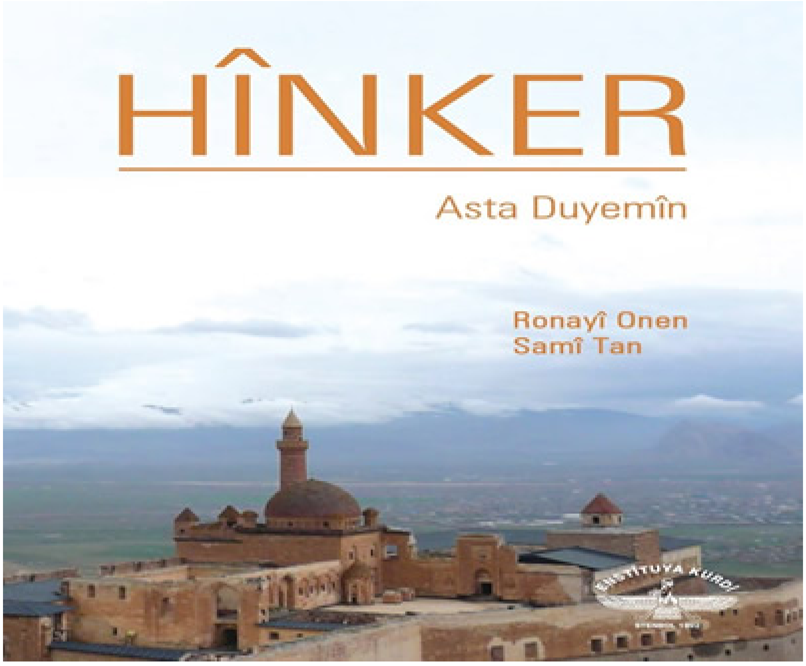

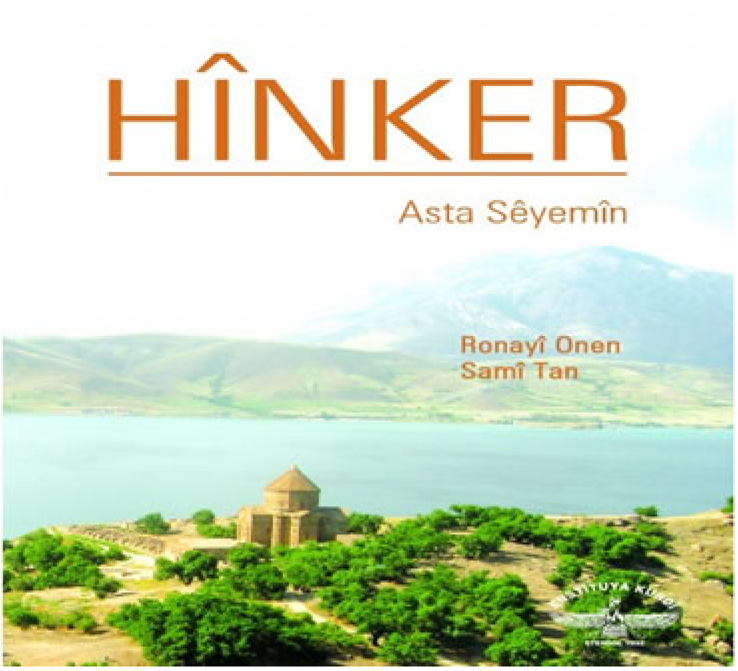

ناڕەزا ي▯ تي▯ كـــــــــــــــــــا ن
لەعێرا قـدا ، بەرەو كـــوێ هەنگـــا و

دەنێت؟ ... تاهیر حاجی حەسەن

بەگیان، بەخوێن، گیان فیداتین ئەی عێراق، دروشمێکی لێڵی ناسیۆنالیستانەیە و لەلایەن خۆپیشاندەرانەوە بەکار دەهێنرێت. نیشتیمان کاتێک ڕزگاری دەبێت کەکۆتای هێنرابێت بەدەسەڵاتی چینێکی چەوسێنەری قازانج پەرست. لەکۆی ئەم سەرزەمینەدا، مادام چینێکی چەوسێنەر بونی هەیەو هێزوئیرادەی چینێکی بەرهەمهێنەر بەکاردەهێنێت لەپێناو قازانج و کەڵەکەی سەرمایەدا، کەوایە، لەوێدا سروشتیش یان ئەو شوێنەی ناوی نیشتیمانی لێنراوە، ئەویش داگیرکراوە لەلایەن ئەو چینەی دەسەڵاتی بەدەستەو پارێزگاری لەمانەوەی خاوەندارێتی تایبەت دەکات.

کێشمەکێش و ململانێکان لەعێراقدا، دەرهاویشتەی کۆی ململانێ چینایەتیەکانە و لەم نێوەشدا پێگەی ئابوری و ئیستیغلال کردنی ئەو پێگەیە لەپێناو بەرژەوەندی چینێکی چەوسێنەری دەسەڵاتداردا، ئیتر لێرەوەیە پێگەی سیاسیەکەیشی ناجێگیر دەبێت. نابەرچاو ڕونی چین□ه□زار کراوەکە لەوەی لەڕوی هۆشیاری سیاسی چینایەتی خۆیەوە ئاشنانیە، یان خۆی نامۆ دەبینێت لەبەرانبەر پێگەی کاردا بەش کردنی چینایەتیانەدا، ئەوا لەوێدا، دێت و بانگی ناڕەزایەتیەکانی بەو جۆرە دروشمانە دەدات بەگوێی دەسەڵاتداراندا، بێ ئەوەی بزانێت، ئەو بانگدانە، دەکرێت لەسبەینێی هەر ئاڵوگۆڕێکیتردا دیسانەوە چینێکیتر هاوشێوەی ئەم دەسەڵاتەی ئێستا بێن و جارێکیتر چین□ه□زار کراوەکە بخەنەوە نێو هەمان پێگەی ئێستای.

دروشمی سیاسی و واقعی و چینایەتیانەی کرێکاران و زەحمەتکێشان تەنها بەدەنگ هەڵبڕینە بۆ هێنانەوەی ناوی سۆسیالیزم و کۆتای هێنان بەکۆی سیستەمی سەرمایەداری. چونکە تەنها بەکۆتایهێنان بەم سیستەمە دڕندەیە، دەتوانرێت کۆی نیشتیمان و سروشت و ژینگەیش ئازادو ڕزگار بکرێن.
ناڕەزایەتیەکان، بەهەمو خوێند□و□یەک، ناڕەزایەتیەکی چینایەتیانەیەو تاچەند ئاستی ڕێکخراو بونیەکەی بچێت□ پێشەوە، بەو ئەندازەیەش، دەتوانێت پێگەی دڕندانەی دەسەڵاتەکەیش بلەرزێنێت. بێگومان، لەم سەردەمەدا و لەغیابی بزوتنەوەی سیاسی چینایەتیانەی خودی چینی کرێکار لەجیهاندا، ئیتر وادێتە پێش چاو، کەسۆسیالیزم تەنها خەونێک بو، کۆتای پێهاتوە، یان تەنانەت ناوهێنانەکەیشی کراوە بەجۆرێک لەشەرم، بەڵام گەر مر□ق ب□دیدێکی قۆڵەوە لەم حاڵەتە تێبگات، باش دەزانێت، کەسۆسیالیزم، تەنها ئەڵتەرناتیق□کی واقعی

وزانستیانەیه دەتوانێت کۆتای بەسیستەمی چینێکی چەوسێنەر بهێنێت،خودی ئەم چینەچەوسێنەرەیش باش لەو ترسەی لەو ئەڵتەرناتیڤە تێگەیشتوو□، بۆیەش، هەمیشە ئەرک و کاری ئەوەیە، کەچینەچەوساوە بەرهەمهێنەرەکە دور بخاتەوە لەو ئەڵتەرناتیڤەو هەمیشە لەڕێگەی میدیاو ڕیکلام و پێگەی پراتیکیانەیەوە، کار لەسەر هەلومەرجێک دەکات، کەپێمان بڵێت، ئەوە خەتای سیستەمەکە نیە کەژیانی چینێک خراپەو ژیانی چینێکیتر باشە، بەڵکو خەتا، لەجۆری دەسەڵات یان کەسی یەکەم یان حزبەکەوەیە. ئەم پاگەندانە ڕۆژانە دەبیستین، بەڵام ئاخۆ لەڕاستیدا وایە؟ بێگومن نەخێر. ئەم جیهانە بەکۆ، جمەی دێت لەململانێی چینایه□تی و کۆی سیستەم و دەسەڵاتەکانیش، بەکۆ، لەپارێزەری و مانەوەی ئەم سیستەمە چینایەتیەدان. بەڵام تاکەی؟ بێگومان، خەون نیە بڵێین ئەم سیستەمە دەتوانرێت کۆتای پێ بهێنرێت و سیستەمی سۆسیالیستی زانستیانە بخرێتە جێگەی. ئەویش بەرهەمی خودی پێگەی نەگونجاوی سیستەمی سەرمایەداریە. ئەم سیستەمە ناتوانێت یەکسانی بەرقەرار بکات، هەربۆیەش، ئێمە شێوە ژیانێک پراتیک دەکەین، کەشێوە ژیانی جەنگەڵستانەیە.

هۆشیاربونەوەی سیاسی چینایەتیانە، ئەو دەست کەوتە گەورەیە بۆچینی چەوساوە، کەدەتوانێت بەر دیدی ڕوناک بکاتەوەو کۆی دیمەنەکە بەتێری ببینێت، هۆشیار بونەوەی چینایەتیانەش، هەربۆخۆی، وەحیەک نیە لەدەرەوە بگات بەچینی چەوساوە، بەڵکو، ڕۆژانە و لەو شێوە ژیانەی هەیەتی پێی ئاشنا دەبێت، بەڵام ناگاتە قۆناخێک کەتەواو بەرچاوی ڕوناک ببێتەوە، هەربۆیەشە، حزبی پێشڕەوی خۆی پێویستە.

حزبێک، کەبتوانێت، جەسورانە، پێشڕەوایەتی ئەو چینەکۆمەڵایەتیە زۆرینەیە بکات، کەکۆمەڵگە پێک دەهێنێت. لەکۆی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتدا، وڵاتێک نابینینەوە، کەلەناوەخۆیدا قوڵپەی تەقینەوەی چینایەتیانەی لێ نەکرێت، هەربۆیەشە، لەڕێی کۆی دەسەڵات و دەوڵەتان و سیستەمی باوی سەرمایەداریەوە، بەردەوامی دەدەن بەجەنگ و قەیرانەکانیان دەگوازنەوە بۆ ئەو کیشوەرەی هێشتاکە، ئاستی هۆشیاری سیاسی چینایەتی چینی کرێکار لەشوێنێکدا نیە، کەبڵێین ئەمڕۆ دەست دەبات بۆ شۆڕشی کرێکاری خۆی، بەڵام هەر خودی ئەم هەلومەرج□ ناجێگیرەی نێو ململانێو بەرژەوەندیە ئابوری و سیاسیە جیاوازەکانی سیستەمی سەرمایەداری، هەنگاوەکانی بەرەو کۆتای خۆی دەیبات. ئاستی پێشکەوتن و زانست، لەجێگەیەکدایە، کەمرۆڤایەتی، دەخاتە بەردەم دو ئەگەرەوە، یان بەربەریزم، ئەویش برەودانە بەم جەنگەڵستانە، یان هەڵبژاردنی

سۆسیالیزمە وەک ئەڵتەرناتیفی واقعی و زانستی و کۆتای هێنان بەکۆی ئەو پایانەی تائێستا سیستەمە چینایەتییەکانی لەسەر بنیات نراوە.

تاهیر حاجی حەسەن07/10/2019

چەند پۆینتێک بۆ پێشهاتەکانی بەردەم ڕۆژئاوا ... چالاک ئاغجەلەری

سیاسەت ئەگەر بە ڕادیکاڵیانە تەماشا بکرێت میتۆدێکە لە بازنەی ڕەوشتە ئینسانییەکاندا خۆی ئاراستە دەکات، ئەم دەستەواژییە بۆ سیاسەت لە کێبڕکێ و پاوانخوازییەدا تێپەڕ ناکات هەروەها وەک ڕەهەندە تیۆرییەکەی و نموونەی داڕشتنێکی جوان لە دووتوێی کتێبەکاندا دەمێنێتەوە.
ئەم کورتە بۆڵەیە وەک نموونەیوک دەهێنمەوە بۆ ئەم ڕاستییەی ئەمڕۆ لە ژیانی سیاسی و بەرژەوەندییەکاندا جوڵەی پێدەکرێت.

دووهێز یەکێکیان ئەمریکایە بە هەموو تواناکانی بەرژەوەندییە باڵاکانی باڵادەستی هێزی لە کۆی کونجەکانی ژیانی سیاسی و ئابورییەوە بە مەبەستە ، هێڵێک نییە بە سور نەخشێنرابێت لە پەیوەند بە وەستان و ڕامانی بەرامبەر کۆی نا بەرا بەرییەکانی مرۆقایەتی کە لە دونیای دەروەیدا دەگوزەرێت ، هاوکات خۆشی بەشداری سەرەکی تەواوی ئاڵۆزییەکانە.
لە بەرامبەردا تورکیا و مێژووەکەی ئەو ڕاستییەی سەلماندوە تاوەکو چەند پشتیوانی ناجێگیری ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوینە، ئەمە بەجیا لەو کێشە زهنییەی ئاڵودەی تێڕوانی بووە لە پەیوەند بە پرسی ئازادی بە گشتی بە تایبەت بەرامبەر بە خواستی کورد.

ئەگەر ئەم دوو بۆ چوونە سەرپێییەی ئاماژەم پێکرد بەشێکە لە ناسینی ئەم دووهێزە ، کەواتە حاڵەتی ئەمڕۆ لە بە جێهێشتنی ئەمریکا و مانەوەی ڕۆژئاوا بەتەنها دەبێت بە ئاسایی وەربگیرێت، دیارە ئەم ئاسایی بوونە حاڵەتێکە دەکرێت هەر

لەسەرەتاوە هێزەکانی ڕۆژئاوا ئەم خەمڵاندنەیان پێش چاو بوایە کە دڵنیام کاریان لەسەری کردوە.
ئەم هەوڵە بۆ ئامانج گرتن و کەمکردنەوەی تا ئاستی کۆتایی هێنان بە دەسەڵاتی ڕۆژئاوا لە لایەن تورکیاوەیە بە هاوکاری هێزە گەورەکان (ئەمریکا و ڕووسیا) ، هەرچەندێک ئاراستەی بەرژەوەندیەکانی تورکیا بۆ ئەمریکا و ڕووسیا چەندە باڵا بێت لە کۆتاییدا هێلکەکان بە تەنها ناکرێتە سبەتەی تورکیاوە ئەمەش بە پشت بەستن بە ئەو دەلاقانەی سیاسەت و ئەنجام گیریەکانی.

لەم چاوگەوە دەکرێت ڕۆژئاوا دەست بەرێت بۆ پلان (B) بە هەرچی دەرچوونی بە کەمترین زیان ، دیارە ڕێگە چارە بۆ ئەم [illegible] سیاسیە و کە پەلدەکێشێت بۆ فشاری عەسکەریش دەستبردن بۆ ئاشتەوایی لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندا(سوریا) بە جیا لەم بژادەریە بەرنگار بوونەوە قوربانیدانە ، لە کاتێکدا من پشتیوانی شەڕێک ناکەم ئەو ناوچەیە بکات بە سوتماک وەک بیر هێنانەوەیەک عەفرین نموونەیەکی زیندوە.

کارێکی تر بە هەرچی خۆپارستن لە توڕەیی وخواستی پەلاماردنی ئەردۆغان بە سەر ڕۆژئاوا دەستبردنە بۆ ئەو هاوسۆزیەی جیهان بەرامبەر بە داعش کردیان و تێکۆشان، وەکو خاڵێکی پۆزەتیق لە پەیوەند بە بەگەڕخستنی شەقامی نیودەوڵەتی و حکومەتەکانیان بۆ ڕێگەکرتن لە خواستە شەڕەنگێزیەکەی تورکیا بەرامبەر ڕۆژئاوا ، بەتایبەتی یەکێتی ئەوروپا توانای وەستانی ئەم جەبەڕووتیەی تورکیا هەیە، ووڵاتی فەرەنسا یەکێکە لەو هێزەی دەستی بەهانا چوونی لەمەڕ پرسی سوریا بەگشتی و ڕۆژئاوا دیارە ،پێویستە کاری لەسەر بکرێت.

دوا پێینتیش بە ئەم پرسە هەڵوەستی پەکەکەیە ئەرکە لەسەریان زۆر بە هوشیاریەوە بەخود بەم پرسە بکەن لە حاڵەی ئەستادا چونکە هەر جوڵەیەکی سیاسی یان عەسکەری خواستی شەڕەنگێزی گەرمتر دەکات بیانووی بەردەست دەهێنێتەوە بە ئەردۆگان لە بە ئەنجام گەیاندی خواستەکەی ئەویش بۆ لە بارربردنی ئەو حکومەتە خۆجێیەی لە ڕۆژئاوا خۆی دەبینێتەوە کە هەموو مرۆڤێکی ئازادیخواز بە گشتی کوردەکان شانازی بە پێشکەوتن و سەرکەوتنەوەکانیان دەکەن.

چالاک ئاغجەلەری

بزربوونی گوتاری عیشق لە شیعری (زمانی باڵندەم دەزانی)دا … لەتیف بڕوار

1- پێش دەستپێك:

هەركاتێك ئەگەر خوێنەرێك بە عاتیفە بیربكاتەوە نەك بە ئاوەز ئەوا حاڵی بەرەو وێرانە دەچێت بەرەو بڕیاری نالۆژیكیی، بەڵێ لەباری شێعردا هەموو پێكهاتەكانی هەست و سۆزو هزرو گیان هەندێكجار زمانێك پێكدێنن كە راڤەكردن و دەربڕینی ماناكانی ئاستەم بێت.
رەنگە هۆیەكی دروستبوونی ئەم زەمینە سیاسییە شلۆق و نادادپەروەرەی ئێستا هەر ئەوە بێت و بەرەنجام هەموو بەهایەكی تیادا شكێندراوە بە خودی دڵ و سۆزی مەردومەكانیشەوە، ئێمە زۆرجاران بە چاو بیر دەكەینەوە، كاتێكیش باسی (شێخ) دێتە پێش زۆربەی رەگەزی نێر قەڵەمی ئەژنۆی ئەشكێت و رەنگی رەشی لێ دەبێت بە سپی و سپیش بە رەش، لە لایەكی تر وێنەی یەكەمی ئەو كەسە تا دوا هەناسە لە مێشكماندا ناگۆڕێت، بۆ نموونە كەسێك لە قۆناغێكدا شیعری جوانی نووسیبێت ئیتر هەر ئەو پێوەرە دەمانباتە سەر زەوقی گوێگرتنمان لە شیعری ئێستای ئەو شاعیرە، بۆ ئەوەی بپرسین ئایا ئەو شاعیرە لە شێعری داهێنەرانە چووەتەوە یان نا؟ ئایا هەڵوێستێك یان بەرنامەیەك و گوتەیەكی بوێرانە لە بابەتێكدا بۆ ساتێكی دیاریكراوی كۆمەڵگای كوردی چ پەیوەندییەكی هەیە بە دەقێكی لاوازەوە كە دوای لێچوونەوە لە هەموو شتێك بەرهەم هاتووە؟ تاكو بیەكینە سەنگی مەحەك؟

هەر بۆ نموونەی راستی ئەم قسەیە ئێوە بنواڕن چۆن لە پاشكۆیەكی وەك (ئەدەب و هونەر) ی هەموو ژمارەیەكدا رەسمێكی گەورەی خانمێك و بابەت یان چاوپێكەوتنێك لەبارەیەوە لە یەكەم لاپەڕەیدا دادەنرێت و دوا لاپەڕەش هەر بۆ خۆمانە، ئێ باشە ئەمە مافێكی رەوا نییە بۆ كەسەكە؟ لە كاتێكدا مەسئولە دزەكان لە تەڕو وشك دەخۆن و دەدزن و تەخشان وپەخشان دەكەن، ئەویش دەڵێت جا چییە با منیش وا بكەم، كەمێك بە كامی دڵ بڕیاربدەم و هەناسە بدەم و وەڵامی غەریزەكانم بدەمەوە كە كۆمەڵگاو حیزب لە دەیان ساڵی رابردووەوە ئاوهایان لێكردووم، چیمداوە لە بڵاوكردنەوەی بابەتی پیاوە بێزەكان، خۆ شتەكانی تر لە ژێر كۆنترۆڵی مندا نەبێت ئەوا ئەم چەند لاپەڕەیە

بەدەست خۆمەو هیچ ئاغایەکم بەسەرەوە نییە.

2-وەستانێك لەسەر شرۆڤەکەی سەعید سەدیق رەواندوزی:

هاوڕێی شرۆڤەکار (سەدیق سەعید رەواندوزی) لە نووسینێکدا جوان ڕێچووە بەسەر شرۆڤەکردنی دیوانی ئەم دوایەی خانمی شاعیر(کەژاڵ ئەحمەد)داو زیاتر لە رووی واتاو دنیابینیی لە شێعرەکانەوە باسەکەی تاوتوێ کردووە، منیش هاوڕای ئەوم بەڵام لێرەدا من دەمەوێت لە رووی پێگەی شیعرییەوە تیشك بخەمە سەر ئەو شیعرەی کە ناونیشانی کتێبەکەشی هەڵگرتووە، منیش لەگەڵ کاک سەدیقدا دەڵێم: بەڵێ ئەو 10 ساڵ پێشتر زمانی باڵندە نا، بەڵکو زمانی شیعری دەزانی بەڵام بیری چووەوە، کە بە پێچەوانەی شیعرە کۆنەکانی شاعیرەوە نەك یەك لایەنی شێعرییەتی تێدا رەچاونەکراوە بەڵکو گوتارێکی سادەو زۆر زمانێکی سەرپێیی تێدا بەکارهاتووە و هیچ لێکدانەوەیەکی تر لە پشت دالەکانی دەقەوە نییە جگە لەو مانا راستەوخۆیەی شاعیر لەم شیعرەدا کە(غەریبی شوێن دەکات)، کەواتە نامۆ بوونەکە نابەرجەستە نییە، یان فیکریی نییە، ئەگەر جاران وێنە شیعرەکانی تازە بوون و بابەتەکان جیاوازو پڕ جورئەت و سەرنجڕاکێش بوون (لەمەڕ فیمێنیستی و کێشەکانی ئافرەتان و مافەکانیان)، بەڵام شاعیر نەوەی زەمەنەکەی خۆیەتی و ئێستا بابەتی گەرمی شێعر شتێیەکی ترەوە و لێرەدا زمان نزیك دەبێتەوە لە زمانی بەکارهێنانی رۆژانە، بۆ نموونە شاعیر لەوێ بیری خزم و کەسوکار دەکات و راستەوخۆ دەڵێت:

....

لەم وڵاتە
بچکۆلانە، کاسبەدا
کە نازانێ دانیشتن و
سەیران و
تەمبەڵی چییە،
خزمم نییە..

....

3-ناشێعریبوونی زمان لەم دەقەدا:

جارێکی تر بە زمانێکی ناشیعریی؛ بابەتی سیاسی تێکەڵی دەق دەبێت و تیایدا بەهای ئیستاتیکاو رەوانبێژی دەق بە هێند ناگیرێت و لایەن و دۆخی گشتی کارەساتەکەی شاعیرو پەشیمانی ئەو وای لێدەکات ئاوڕ لەو لایەنانە نەداتەوە، هەروەها بە دڵخۆشکردنی خودو دڵنەوایی کردنی خود بە گەڕانەوە بۆ مێژووی سیاسی و خەباتی شێخ مەحموود دەیهەوێت ئەو

کەلێنە گیانییە پێ بکاتەوە کە بەهۆی جیاوازیی و کەلێنی شوێنەوە توشی هاتووەو بۆیە شیعرەکەش نزیک دەبێتەوە لە دوواندن لەگەڵ کەسێکی ئاستنزمی وەك منداڵداو تەنانەت فۆرمی شیعرەکەش سیمای شیعری مێردمنداڵان لە خۆ دەگرێت و دەڵێت:

....

وڵاتی منیش مەلیکی هەبوو
خۆ ئەگەر چی
ئەو بێ تاج بوو
بێ دەولەت بوو
بەلام مەلیکی کوردستانی ناو بوو
ئەو شێخ مەحمەدی حەفید بوو

....

4-پاساوی هەڵە یان سوودوەرگرتن لێی:

مرۆڤ زۆر زاڵم و لەهەمان کاتیشدا زۆر لاوازیشە، هەمیشە بیانوویەك دەهێنینەوە بۆ هەڵەکانی خۆمان و پێشتریش رێنەچوون بە بڕیارە سەرپێیە رووکەشەکانماندا وامان لێدەکات پەشیمانییەکانیش بە ئازایەتی لە قەڵەم بدەین، لێرەدا بۆ تێگەشتن و رێچوون بە قوڵایی دەقدا خوێنەر پێویستی بە خۆ ماندووکردن نییەو خۆی لەبەردەم هیچ پرسیارێکی دەسەوسانکارو تیمای تازەو دیوی شاراوەی دەق دا نابینێتەوە تا بڵێت ئەمە هەوڵێکی جیاوازی شاعیرەو توانیویەتی برەو بە شێوازو جیاکاریەکانی شێعری خۆی بدات لە ئێستادا ، ئەو راستەوخۆ دەریدەبڕیت و دەیڵێت کە:
بیری شێخی چێلی، ئەڵوەنی خانەقین، چاقی لاند، چای خەڵوزی بەحرەکەی چوارقوڕنە و ڕێواسی قەندیل، پارکی ئازادی، باباگورگور، گۆکەند، سەرچنار، هەناری هەڵەبجەو …. دەکات و رانەهاتنی لە گەڵ دۆخی تازەدا وای لێدەکات هیچ فێر نەبێت لە یاساو دابونەریت و هەلەکانی گەشانەوە لە کۆمەڵگایەکی نوێدا کە بەراورد بە پایەی ئیداریی و دۆخی سیاسی کۆمەڵگای کوردی زیاتر یاسای تیا جێگیرەو دەوڵەتێکە دانپیانراو لە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، ئەو دەڵێت:

....

لەم وڵاتە ترش و تاڵ و مڕنەدا.
درەختی غەریبی هەر غەریبی دەگرێت.

....

ئەمە ئەگەر هەر شتێک دەربخات ئەوەمان پێ دەڵێت کە چەندێك ڕێزو ئاسوودەیی و مافەکان لە کلتووری یەکەمدا بۆ هاوڕەگەزەکانی

فەراهەم هاتبوون، کەچی گەر سەرنج لە دەقە کۆنەکانی شاعیر بدەین دەبینین بە پێچەوانەوە ئەو دەیەوێت هەڵبێت لەو ناقۆڵاییانەی گوشاری دەروونی ئادەمیزاد لەو ژینگەیەدا زیاتر دەکەن و دووڕوویی و درۆکردنی کەسەکان وایان لێدەکات نەفرەت لە ئینسان و نیشتیمانپەروەرییش بکات، ئەمەیە ئاکامی پەلەکردن و بڕیاری هەڵە:
لە شیعری (بەرد باشترە) ئاوها دێتە دووان:

....

ئەمەوێ بەعەشق بڵێم خودا حافیز
بەرد باشترێکە لەمرۆڤ

....

هەروەها لە جێیەکی تریشدا دەڵێت:

....

من دەبێ خۆم بسمیل بکەم
ئاوی دەریاکان دەڕێژم بەسەر خۆما و
دەڵێم خوایە
وسڵی نیشتمانپەروەرییم دەردەکەم!

....

5- بزربوونی گوتاری عیشق:

گەر سەرنج بدەین بۆ نموونە لە شێعرە کۆنەکانی شاعیر واتا پێش ئەو 10 ساڵەی غوربەت دەبینین بابەتی عیشق بەشی شێری بەردەکەوێت، هەر بۆ نموونە وەك لە شیعری (وەکو بەرسیلە عاشقم)دا دەڵێت:
چەند عاشقم…
هەر ئەڵێی پرچی کچێکم
کە تەڕوبێ، هەمیشە ئاوی لێ بتکێ و
هەرگیز وشک نەبێتەوە......
بەخوا کۆنە تەمەنی ئەوینم و
تازەیە دڵداریم
هەمیشە تازەیە
ئەوەتا من، بەهەزاران هەزار جار لەناو بینینتا
مردووم و
کەچی هەردەم وائەزانم یەکەمجارە ئەتبینم!
چەندە شەیدام…
کەچی دەبینین لە شیعری (زمانی باڵندەم دەزانی)دا هیچ ئاماژەو سیمبوڵێك نییە بۆ عیشقی دوو دڵ، کە بە ئارامی گەشتبێتنە یەك و بۆ یەکتر بسووتێن، بەڵکو ئەم عیشقە گۆڕاوە بۆ نیشتیمان و ئاوو دارو

بەردی کێوەکانی، دەبێت ئەم هەڵگەڕانەوە سەیرە لە ئاکامی چییەوە قەناعەتەکانی شاعیری گۆڕیبێت؟
کاتێك خولیاو حەزەکانی شاعیر لە کۆمەڵگای نوێ و شێوەی ژیانی کۆمەڵایەتی نوێدا دەکەوێتە ژێر خواستی کەسانی ترو دابونەرێتێکی جیاوازو دۆخێکی ترەوە که شاعیر تیایدا هێند هەست بەلاوازیی خۆی بکات، ئەوا زوو بێت یان درەنگ ڕێگای پەشیمانی هەڵدەبژێرێت و وەکو نەوەی سەردەمەکەی خۆی هەموو ئەزموونەکانی پێشووی خۆی و هۆکارەکانی بڕیاردانی هەڵبژاردنی وڵاتی نوێ لە یاد دەکات و سەر ئەوەی ناپەرژێت بیر لە هونەرکاریی و ئیستاتیکای دەق بکاتەوە جگە لە گەیاندنی گوتاری نائارامیی و تەنیایی و نامۆیی خۆی، ئاوها درێژە بە گێڕانەوەی مەراقەکانی دەدات و پەردەی شکست بەسەر دوا دیمەنی ژیانی ئەوێی دا دەداتەوە:

لەم وڵاتە دەست بەخورما و
قاوەیەدا،
هەر خوێندنەوە و
نووسینەوەی مەراق نەبێ!
شەوێك نییە،
بەچەپکێ خەیاڵی سەوزی
کوژراوەوە
سەرنەکەمە سەر سەرین!
ناتوانم دڵخۆشبم
لەم خەونە کابوسەدا!!
نەخێر.. ناتوانم ڕێگایەك بدۆزمەوە
لەم شەوە رووناکە کوێرەدا!!

6-دوا ئاماژە:

لە کۆتاییدا حەز دەکەم ئاماژە بەو چاوپێکەوتنە ڕاشکاوەی شاعیر بکەم لە ڕۆژنامەی (ڕۆژان) کە چەند بابەتێکی گرنگ زەق دەکاتەوەو تیشك دەخاتە سەر هەندێك لە ڕاستییەکان ئەگەر تاڵیش بن و لە بەرژەوەندی خۆشی نەبن، بۆ نموونە تیایدا بە زمانی فەرمان دەڵێت:
(شاعێر ئێبێ سێیری دڵی خوێنێرێکانی بکا و لێ خۆی بپرسێ ئایا شێعرێکێم گێیشتووێ؟ کێ نێگێیشتووێ خواحافیز، واز ئێهێنم لێم بوارێ، نێ خێم هیلاک ئێکێم و نێ گوێگرێکانم).
هەروەها ئەو راست دەکات کە لە جێگایەکی تری هەمان چاوپێکەوتندا سەبارەت هۆی ئاوڕدانەوەیەکی باشی خوێنەران لە شیعرەکانی پێشووی دەڵێت:

(من هەمیشە لە خۆم ئەپرسم ئەوانەی کە شێعری منیان وەرگێڕاوە و لە شێعرم گوێ ئەگرن بۆ دوای چیا ئەگەڕێن؟ خۆ شاعیری لە من باشتر زۆر هەیە. لام وایە کە ئەوان بۆ دوای هەستی ژنانە ئەگەڕێن ئەگینا شاعیری زۆر ناسک خەیاڵتر و باشترمان زۆرە).

لەتیف بێوار

دیدار لەگەڵ نووسەری منداڵان مامۆستا عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی … دیدارساز: ڕەزا شوان

مامۆستا عەلی حەمەڕەشید، نووسەرێکی بە توانا و ناسراوی نووسین هەمەڕەنگییە، لە بواری لقەکانی ئەدەبی منداڵانی کورد دا، هۆنراوەنووس و چیرۆکنووس و ئۆپەرێت نووسەرێکی شارەزایە.. تا ئێستا چەندین هۆنراوە و چیرۆک و ئۆپەرێتی بۆ منداڵانی کوردمان نووسیوە و لە پەرتووکی چاپکراو و لە گۆڤارەکانی منداڵان دا بڵاوی کردوونەتەوە. مامۆستا عەلی حەمەڕەشید وەکوو مامۆستایەک و سەرپەرشتیارێکی پەروەردەیی، تێکەڵ بە جیهانی وەنەوشەیی سەیر و سەمەرەی منداڵانی کوردمان بووە، لە نزیکەوە لە هیوا و لە خواست و لە خەونە سەوزەکانیان و لە راز و نیازی پاکی منداڵانی دڵپاک و بێتاوانی کورد تێگەیشتووە و شارەزای لە فەرهەنگی زمانیان بووە.. بیرۆکەی نووسینەکانی نامۆ نین و لە ژیان و ژینگەی منداڵانی کوردەوە ئیلهامی بۆ هاتوون و کردوونی بە هەوێنی بابەتەکانی نووسینەکانی و بە زمانێکی شیرین و ئاسان و ڕەوان و پەتی کوردی لە چوارچێوەی هۆنراوەی شیرین و چیرۆکی جوان و ئۆپەرێتی خۆشدا بە شێوازێکی ناسک و ستایلێکی سەردەمیانە بۆی داڕشتوون.. توانیوێتی خۆی لە دڵی منداڵانی کورد دا شیرین و خۆشەویست بکات.. کەشی هۆنراوەکانی خۆماڵی کوردین (بەگەیین) و

سەروای هۆنراوەکانی سووک و ئاسانن و ڕەوانن، دەقەکانی کورتن.. بە ئاسانی منداڵان چێژیان لێوەردەگرن و لەبەریان دەکەن و بەشێکی زۆری هۆنراوەکانی ئاوازیان بۆ داناون و کراون بە سروود و گۆرانی و بە دەنگی منداڵانی کورد تۆمارکراون لە هەندێ لە کەناڵە تەلەفزیۆنییەکاندا، لە ماوەی منداڵاندا پێشکەش دەکرێن..
مامۆستا عەلی حەمەڕەشید نووسەرێکی هۆشیار و داهێنەرە و باش لەوە تێگەیشتووە، کە منداڵانی ئەمڕۆمان، نەوەی شۆڕشی تەکنەلۆژیا و داهێنانی سەیر و سەمەرەن.. نەوەی تەلەفزیۆنی ڕەنگاوڕەنگ و ئینتەرنێت و ئایپادن. پێویستە ئەدەبی منداڵانیش بەپێی خواست و هیوا و حەز و خەونەکانی منداڵانی ئەم سەردەمە بێت و هانیان بدات بە دۆزینەوە و داهێنان.
لەم دیدارەدا لەگەڵ مامۆستا عەلی حەمەڕەشید، دەربارەی ئەمڕۆ و داهاتووی ئەدەبی منداڵانی کورد و خۆناساندنی بە خوێنەرانی ئەم بوارە، چەند پرسیارێکمان لە مامۆستا عەلی کرد. بە پێخۆشحاڵی و ڕاشکاوییەوە، وەڵامی پرسیارەکانی داینەوە.. ئەمەش دەقی پرسیارەکانی ئێمە و وەڵامەکانی مامۆستا عەلی حەمەڕەشیدە.

پرسیار: مامۆستا عەلی هەرچەندە بەڕێزتان نووسەرێکی ناسراوی بواری ئەدەبی منداڵانن.. بەلای خوێنەرانی ئەم بوارەوە ناسراون.. حەزەکەین زیاتر خۆتان بە خوێنەران بناسن.

وەڵام: ناوم (عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی) یە لە ساڵی ١٩٦١ دا لە شارۆچکەی بەرزنجە لە دایک بووم، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندیم لە بەرزنجە و لە شاری سلێمانی تەواو کردووە. لە ساڵی ١٩٨٣ بووم بە مامۆستا و لە گوندی مەریاس لە ـ سنووری شارۆچکەی بەرزنجە دامەزرام.. دواتر گواسترامەوە بۆ بەرزنجە. چەند ساڵێکیش لە ئۆردوگای باریکە و لە قوتابخانەی (برایەتی) مامۆستا بووم. پاشان گوازرامەوە بۆ قوتابخانەی (ئاری) لە سلێمانی کە ماوەی ١٦ ساڵە لەوێ مامۆستا بووم، وانەی بیرکاریم دەوتەوە. هەرچەندە پسپۆڕی گشتی بووم. لەو ماوەیەدا کە لە قوتابخانەی (ئاری) بووم کە لە ئێستادا ناوەکەی کراوە بە قوتابخانەی (ئیبراهیم پاشا) بە هاوکاری بەڕێوەبەر و یاریدەدەران و مامۆستایانی قوتابخانەکە (٧) ژمارەمان لە گۆڤارێک دەرکرد کە ساڵانە بوو، بە ناوی (گۆڤاری ئاری) و بە بەرامبەر دابەشمان دەکرد بەسەر پەروەردەکانی دەورو بەر و قوتابخانەکانی ناو شاری سلێمانی دا.

کە زیاتر ئەرکەکان لەسەر شانی من بوون و یەکێک لەو کارانەی کە شانازییان پێوە دەکەم. دوو ساڵ سەرپەرشتیار بووم، هەر هاوکاریان بووم. کۆمەڵێک بابەتی پەروەردەیی و زانستی و کۆمەڵایەتی تێدابوو، لە گەڵ مێژووی دروسبوونی قوتابخانەکە و چالاکییەکانی. لە ساڵی ٢٠١١ دا، بەشداری تاقیکردنەوەی سەرپەرشتیاریم کرد و پلەی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی/ بیرکاریم وەرگرت و نزیکەی ٨ ساڵ لە بەڕێوەبەرێتی پەروەردەی سیدصادق سەرپەرشتیاری بیرکاری بووم کە لەو ماوەیەدا لەگەڵ ناسینی کۆمەڵێک هاوڕێی نوێ لەو سنورەدا، توانیم خزمەت بە بواری پەروەردە بکەم و ببمە هۆی دابینکردنی پەرتوک و نامیلکە و گۆڤاری تایبەتی منداڵان، بە سەرجەم قوتابخانە بنەڕەتییەکان و باخچەکانی منداڵانی سنورەکە و دەوڵەمەندکردنی پەرتوکخانەی قوتابخانەکان. هەروەها لەگەڵ چەند سەرپەرشتیارێکی هاوڕێم بە هاوکاری بەڕێوەبەر و یاریدەدەری بەڕێوەبەرێتی گشتی سەرپەرشتیکردنی پەروەردەیی سلێمانی، توانیمان گۆڤاری(ئاراستەی پەروەردەیی) دەربکەین کە گۆڤارێکی وەرزییە و (٦) ژمارەی لێدەرچووە و بەردەوامە.. ئەمساڵ ٢٠١٩ گوازرامەوە بۆ بەڕێوەبەرێتی پەروەردەی ڕۆژهەڵات / یەکەی سەرپەرشتیکردنی پەروەردەیی/ ڕۆژهەڵات، کە تا کارم لە سیدصادق پەرتوکێک بوو بە ناوی(چنار و هێمن) کە پەرتوکخانەی بەخود بەیان چاپکردم زۆر سوپاسیان دەکەم، بەبێ بەرامبەر بەسەر سەرجەم قوتابخانە بنەڕەتییەکانی سنوری سیدصادق دا دابەشکرا، هەروەها لە سەرەتای دەست بەکاربوونیشم لە یەکەی سەرپەرشتیکردنی پەروەردەیی/ ڕۆژهەڵات، سلێمانی، پەرتوکێکی ترم لەسەر ئەرکی خۆم چاپکرد بەناوی(ئاوازی شادی) کە بریتی بوو، لە ئۆپەرێت و هۆنراوەی تایبەت بە منداڵانی باخچەی منداڵان و لەلایەن بەشی پرۆگرامەکان لە بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی یەوە گەیشتە سەرجەم باخچەکانی منداڵانی سنوری بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی کە زۆر سوپاسیان دەکەم.

هەر گۆڤارێک لە هەرشوێنێکی کوردستان دەرچوو بێت و دەربچێت هەوڵمداوە کە بابەتیان بۆ بنێرم و لەوێ بڵاو ببێتەوە. لەم گۆڤارە تایبەتانەی منداڵان دا هۆنراوە و چیرۆکم بۆ منداڵان بڵاوکردۆتەوە (پەپولە، جگەرگۆشەکان، گوڵەکان، خەندە، جۆلانە، حاجیلە، کۆلارە، کەناری، تەم وجیری، منداڵی سەردەم، سەمەرە، کانی،سفەرە، ماڵی سەمەرە، بەرات، پێنوسەکەم، بەرخەکەم، هیوای تۆ، نایە، زەنگ و بەنگ، گەڕان، شەمامە)

هەروەها لە زۆربەی ماڵپەڕە ئەلکترۆنییەکانیشدا، بابەتەکانم بڵاودەکەمەوە.

پرسیار: لە کەیەوە هۆگری جیهانی ئەدەبی منداڵان بوون؟

وەڵام: هەر لە منداڵییەوە کە لە پۆلی شەشەمی بنەڕەتی بووم خولیای خوێندنەوە و نوسین بووم کە ئەو کاتە برا گەورەکەم کەمێک پەرتوکی باشی هەبوو لەگەڵ دیوانی زۆربەی شاعیران و ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارانەی ئەو کاتە دەردەچوون، من لەگەڵ پەرتوکەکانی قوتابخانە هەوڵم دەدا کە ئەوانیش بخوێنمەوە، حەزیشم بە شانۆیی دەکرد و بەشداریم دەکرد وەک ئەکتەر لە پۆلی حەوت و هەشتی بنەڕەتی دا ، بەڵام زیاتر حەزم بە نوسینی هۆنراوە دەکرد، کە ئەمەش هاوڕێ نزیکەکانم دەیانزانی.
دوای بنەڕەتی چەند هاوڕێیەکم لە خوێندن دا، بەهۆی نوسینەوە ناسیوە و تا ئێستاش پەیوەندیمان هەیە و ئەوانیش لە بوارەکەی خۆیاندا کەسانی دیارن ،وەک هاوڕێی هونەرمەند (بەختیار بەمە) و هاوڕێی هونەرمەند (ئازاد سەوزە) ، بەڵام کە بووم بە مامۆستا و یەکەم دامەزراندنیشم لە گوندی(مەریاس) بوو لە سنوری بەرزنجە کاتێک لەگەڵ قوتابییەکاندا دەدوام و وانەم پێدەوتن، هەستم کرد کە بۆشاییەک هەیە و منداڵان تینووی هۆنراوە و چیرۆکی تایبەت بە خۆیانن و منیش دەتوانم بەشداربم لە پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییەدا، بۆیە لەوەوە و لە ساڵی ١٩٨٤ وە، وردە وردە دەستم کرد بە نوسین و بە قوتابییەکانم دەخوێندەوە و مامۆستایانی هاوڕێشم هاندەرم بوون، ئیتر بەردەوام بووم و چونکە بەهرەی نوسینم هەبوو، ئیتر ئەو کاتە یەکەم هۆنراوەم لە ڕۆژنامەی هاوکاری دا بڵاو کردەوە، کە لە کەتا لاپەڕەیدا چیرۆک و هۆنراوەی بۆ منداڵان بڵاودەکردەوە، ئیتر بەردەوام هۆنراوەم دەنارد و بۆیان بڵاو دەکردمەوە لە ساڵی ١٩٨٥ دا، ئیتر بەتەواوی هۆگری ئەدەبی منداڵان بووم و لەو کاتەوە تا ئەمڕۆ بەبەردەوامی بۆ ئەو جیهانە جوان و پاک و شیرینە دەنووسم و شانازیشی پێوە دەکەم.. هیوادارم کە خزمەتێکی بچوکم بە ئەدەبی منداڵانی کورد کردبێت.

پرسیار: ناوی ئەو پەرتوکانەی تا ئەمڕۆ بۆ منداڵانی کورد لە بواری چیرۆک و هۆنراوە و ئۆپەرێتدا چاپتان کردوون .. ناوەکانیان چین؟

وەڵام: بەخۆشحاڵییەوە تا ئێستا ئەم بەرهەمانەم پێشکەش بە دنیای

ڕەنگاڕەیی و جوانی منداڵان کردووە.

١ـ سرودی کوردستان....هۆنراوە... ساڵی ٢٠٠٩.
٢ـ ڕازی قوتابییەکی زیرەک.... چیرۆک و هۆنراوە... ساڵی ٢٠٠٩.
٣ـ دیاریی.... هۆنراوە... ساڵی ٢٠١٠.
٤ـ بولبولەکی زیرەک.... چیرۆک.. وەرگێڕان لە عەرەبییەوە ٥ـ فڕفڕۆکە.... هۆنراوە... ساڵی ١٩٩٥.
٦ـ خەندەی ئاوات.... هۆنراوە.... ساڵی ١٩٩٨.
٧ـ ئافەرین.... هۆنراوە.... ساڵی ٢٠٠٠. کە ٣جار چاپکراوەتەوە
٨ـ دیاری و سەردان.... چیرۆک... ساڵی ٢٠٠٤ کە ٣ جار چاپکراوەتەوە.
٩. کەڤین و هاوڕێکانی... هۆنراوە ... ساڵی ٢٠٠٨. دوو جار چاپکراوەتەوە
١٠ـ جەژن.... هۆنراوە... ساڵی ٢٠٠٩.
بەدەستکارییەوە.. ٢٠١٢ کە ٢ جار چاپکراوەتەوە.
١١ـ مامۆستای کوردی.... چیرۆک و هۆنراوە... ساڵی ٢٠١٠.
١٢ـ بوکەکەم بە کوردی گۆرانی دەڵێت.... چیرۆک... ساڵی ٢٠١٣.
١٣ـ گەشتەکەی گوڵێ.... چیرۆک... ساڵی ٢٠١٣.
١٤ـ ئەسپ و فیل.... چیرۆک... ساڵی ٢٠١٣.
١٥ـ یاریی بیرکاری.... چیرۆک وهۆنراوە... ساڵی ٢٠١٣.
١٦ـ منداڵ و فیلم کارتۆن.... شانۆیی و ئۆپەرێت... ساڵی ٢٠١٣.
١٧ـ چنار و هێمن.. ئۆپەرێت و هۆنراوە بۆ منداڵان ... ساڵی.. ٢٠١٩
١٨ـ ئاوازی شادی.. ئۆپەرێت و هۆنراوە بۆ منداڵانی باخچەی منداڵان ٢.١٩
١٩ـ مریشکە کونج. بە (PDF) کراوە کە چیرۆک و هۆنراوەیە. ساڵی ٢٠١٧
٢٠ـ جەلانە... هۆنراوە... ساڵی ٢٠١٩. چاپەکەنی مانگ لە شاری بانە بەیان کردووم.
چەند بەرهەمێکی تریشم ئامادەن و لە دەرگەی چاوەڕوانی چاپدان !

پرسیار: لە ئێستادا ئەدەبی منداڵانی کورد، لە چ ئاستێکدا بەدی دەکەن؟ ئایا پێتان وایە، کە لە ئاستی هیوا و خەون و حەز و خواستەکانی منداڵانی کورد دایە؟

وەڵام: ئەدەبی منداڵانی کورد وەکو ئەدەبی منداڵانی وڵاتانی دراوسێ خۆشبەختانە هەنگاوی باشی ناوە و، کەمێکیش شاعیر و نووسەری دڵسۆز و خەمخۆر بۆ ئەدەبی منداڵان کار بۆ ئەو دنیا جوانەی منداڵان دەکەن، بە هەموو توانایەکەوە هەوڵی خۆیان خستۆتە گەڕ و بەردەوامن لە خزمەتکردندا.

هەرچەندە تا ئەستا نوسەری یان شاعیرمان نییە کە بەتایبەتی هەر بۆ منداڵان بنوسێت و خۆی بە ئەو بوارە تەرخان کردبێت، بەڵام لە ئاستی تەواوی خواست و هیوا و خەون و حەزەکانی منداڵانی کورددا نین، کە ئەمەش بە کەمێک هۆکار دەگەڕێتەوە، کە ئەوانیش کەمی تیراژی ئەو پەرتوک و نامیلکانەیە کە بە منداڵانی کورد چاپ و بڵاودەکرێنەوە، کە بەگشتی لە (٥٠٠) دانە تێپەڕ ناکات، نەبوونی مەرجی پەرتوکی منداڵان لەو چاپکراوانەدا، وەک ڕەنگاوڕەنگی، لەمماعی، وێنەی ڕەنگاوڕەنگ و گونجاو، نەشارەزایی هەندێک لەوانەی کە بۆ منداڵان دەنووسن بە تایبەتی بواری سایکۆلۆژی منداڵ، کاریگەری بواری ئابوری خێزان و ڕۆشنبیری خێزان دەربارەی خوێندنەوەو سود و گرنگی خوێندنەوەی منداڵان.

پرسیار: بەڕێزتان وەکو مامۆستایەک و سەرپەرشتیارێکی پەروەردەیی، تا چ ڕادەیەک ئەدەبی منداڵان کارتێکردنی لەسەر پەروەردە و بنیاتنانی کەسایەتی دروست و لە ئایندەی منداڵان هەیە؟

وەڵام: ئەمە بمانەوە و نەمانەوە، ئەدەبی منداڵان کاریگەری باشی هەیە و هەبووە لەسەر پەروەردەی منداڵ، لەسەر ڕۆشنبیر کردنی منداڵ، دروستبوونی کەسێتی منداڵ، کە زۆربەی زانایانی دەروناسی لەسەر ئەوە کۆکن کە دروستبوونی کەسێتی منداڵ لە تەمەنی باخچە و پۆلی یەکەمی بنەڕەتی دایە بۆیە گرنگیدان بەو قۆناغە پێویستە و ئامادەکاری باشی دەوێت، چونکە منداڵ بنچینەی بنیاتنانی کۆمەڵگەیە و دەتوانین لە ڕێگەی چیرۆک و هۆنراوەی پەروەردەیی گونجاو بە ئەو قۆناغە ئەو کارە ئەنجام بدەین. تا ئایندەیان گەش بێت و کەسێکی وریا و چالاک و وشیار دەربچن.

پرسیار: یەکێک لە ئامانجە گرنگەکانی ئەدەبی منداڵان، ئامانجێکی نیشتمانییە.. تا چ ڕادەیەک نووسەرانی ئەدەبی منداڵانی کورد توانیویانە ئەم ئامانجە بقۆزنەوە و لە ڕێی نووسینەکانیانەوە، هانی منداڵانی کورد بەدەن بە زیاتر شیرینکردن و هاوبەستبوونیان بە گەلی کوردمان و بە کوردستانی نیشتمانی پیرۆزمان؟

وەڵام: هەر کەسێک بۆ منداڵان دەنووسێت ئاگاداری ئەو پەیامەیە کە پێویستە لەڕێی هۆنراوە و چیرۆک و ئۆپەرێتە

تایبەتەکانەوە بیگەیەنێت بە منداڵان، خۆشەویستی دایک و باوک و مامۆستا و خاک و نیشتمان و ژینگە و ....، دروستکردن و بنیاتنانی کەسایەتییەکی مرۆڤدۆست و دادپەروەر و ڕاستگۆ و جوان بین و چالاک و ئازا و ئازاد و ڕۆشنبیر، پێویستە ڕەنگدانەوەی هەبێت و بەپێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵەی نوسرابن، تا کاریگەرییان هەبێت،ن یشتمان پەروەریی و خۆشەویستی خاک و وابەستە بوون بە کوردستان و ژینگەی جوان و نازدارەکەی ئامانجێکی گرنگە و نوسەرانی بواری ئەدەبی منداڵانی کورد هەوڵیان داوە کە باسی بکەن و بیگەیەننە منداڵ بە جۆرێک کە کاریگەری تەواوی خۆی هەبێت. من دەتوانم هۆنراوەیەکی خۆم لێرەدا بە نمونە بهێنمەوە کە بۆ کوردستانم نوسیوە.

کوردستانە کوردستان
خاکە پیرۆزەکەی من
خۆشەویستە و بێ وێنە
نیشتمانێکە مەزن
....
بستێک لەم خاکە جوانە
لای من گشت دنیا دەنێ
با هەموو هەوڵ بدەین
تا بە جوانی بمێنێ
هەرکەس لە کارەکەیدا
دڵسۆزی خۆی بنوێنێ

لای شاعیرانی تریش نمونەی لەم شێوەیە هەیە و پەیامێکی پێویستە کە بگاتە منداڵانی کورد.

پرسیار: لە ئەمڕۆدا نووسین بۆ منداڵان لەبەردەم شۆڕشێکی تەکنەلۆژیا و گۆڕانکاری خێرا و داهێنانی سەیرو سەمەرە دایە، لە هەموو بوارەکانی ژیاندا، منداڵانی ئەمڕۆشمان منداڵانی سەدەی ڕابردوو نین، هیوا و خەون و خواستەکانیشیان هەمان هیواو خەون و خواست و پێویستییەکان نین، پێویستە نووسەرانی ئەمڕۆی ئەدەبی منداڵانی کوردمان ئەم ڕاستییانە لەبەرچاو بگرن، نووسینەکانیان پڕ بە پێستی ژیانی ئەم ڕۆژگارە تازەیە بن، نووسەری داهێنەر ئەدەبێکی ڕەسەن و نوێ، کاریگەری و ڕەنگدانەوەیەکی قووەی ئەرێنی لەسەر گەشەکردن و فراوانکردنی بیر و هۆش و ئەندێشە و لایەنی بایەلۆژی منداڵان هەیە، منداڵان دەتوانن باشتر چارەسەری کێشەکانیان بکەن، ڕای مامۆستا عەلی

حەمەڕەشید بەرزنجی لەم ڕووەوە چییە؟

وەڵام: ڕاستە ئەمڕۆ تەکنەلۆژیا وەکو شەپۆلێکی دیار و کاریگەر بە لەشاو گۆڕانکاری و داهێنانی نوێ دەخاتە بەردەم مرۆڤ بەگەورە و بچوکەوە و هەرگیز منداڵانی ئەمڕۆ وەکو منداڵانی دوێنێ نین و هیوا و خواست و پێداویستییەکانیشیان زۆر و جیاوازن، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە ئەدەبی منداڵان فەرامۆش کرابێت، بەڵام نوسەری بواری ئەدەبی منداڵان واباشە کە ئەویش زیاتر ئاگاداری گۆڕانکاری و داهێنانە نوێکان بێت و هەوڵ بدات بەشێوەیەکی سەردەمیانە لە نوسینەکانیدا جێیان بکاتەوە و وەکو پێویست باسیان بکات و سود و زیانەکانی ئەو ئامێر و یارییە ئەلکترۆنییانە بکات و بە زمانی منداڵ و شێوازێکی شیاو، لای من نوسین بۆ منداڵ بەشێوەی پەرتوک و گۆقاری تایبەت بە منداڵان کاریگەری باشتری دەبێت لەسەر منداڵ و چێژی تایبەتی خۆیشی دەبێت. من لە چیرۆک و هۆنراوەشدا هەوڵی ئەوەم داوە کە ئەو داهێنانە لە نێو چیرۆک و هۆنراوەکانمدا جێ بکەمەوە. لە هۆنراوەی (ئایپاد) و چیرۆکی (خەونەکەی باران) بە روونی دیارن.

خەونەکەی(باران)

(باران) لەگەڵ ئەوەی کە زۆر حەزی لە قوتابخانە بوو، بەڵام هەندێک جار بێزاری خۆی دەردەبڕی، چونکە پەڕاو و پەڕتوکەکانی زۆر قورس بوون، کە دەگەڕایەوە جانتاکەی دەکردە شانی، پشتی دەیدایە ئازار. ڕۆژێک دوای گەڕانەوەی لە قوتابخانە پشوویەکی کەم، ئایپادەکەی هێنا و لە دڵی خۆیدا وتی خۆزگە لە جیاتی پەڕاو و پەڕتوک تەنها ئەم ئایپادەم دەبرد بۆ قوتابخانە. بەدەم بیرکردنەوە لەو بابەتە، چونکە ماندوو بوو خەوێکی ئارام ئامێزی بۆ کردەوە.

(باران) خەونێکی خۆشی بینی، کە بە ئاگا هاتەوە چووە لای هاوڕێکانی وخەونەکەی بۆ گێڕانەوە، لە خەونمدا مامۆستا بووم ، لەگەڵ مامۆستاکانی تردا هەموو پەڕتوکەکانی پۆلی یەکمان سکان کرد و بە قوتابییەکانمان وت کە ئایپادی هەیە، بەیانی لەگەڵ خۆی بیهێنێت! چەند خۆشبوو هەموو هەیانبوو. بە بەیانی هەمووان ئایپادەکانیان هێنابوو ناوی خۆشیان لەسەر نوسی بوو . لێمان وەرگرتن و بابەتە سکانکراوەکانمان لەسەر ئایپادی هەریەکەیان دابەزاند. بۆ ڕۆژی دواتر لەسەر ئایپادەکە وانەیان دەخوێند و هەر لەسەر ئایپادەکەش ئەرکەکانیان

دەنوسیەوە, لە وانەی پێنجەمدا پێمان وتن بە بەیانی پێویست ناکات جانتا قورسەکانتان بهێنن. چونکە ئێستا هەموو بابەتەکان لەسەر ئایپادەکانتان هەن. باران بە پێکەنینەوە وتی: بەداخەوە کە بە ئاگا هاتمەوە تەماشادەکەم مامۆستا نیم وهەروەک جاران قوتابیم! جانتا و ئایپادەکەشم هەروەک خۆیان ماونەتەوە، ئیتر هەمووان دایانە قاقای پێکەنین و وتیان: خۆزگە خەونەکەی باران دەهاتە دی بۆ هەمووان.

پرسیار: ئایا تا ئێستا بەڕێوەبەرێتی ڕۆشنبیری منداڵان سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان، وەکو پێویست ئاوڕیان لە ڕۆشنبیری و ئەدەبی منداڵان داونەتەوە؟

وەڵام: ئەوەندەی ئاگاداربم وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵانی ڕابردوودا لە ڕێگەی (بەڕێوەبەرێتی زنجیرە کتێبی منداڵان) لە هەولێر و (بەڕێوەبەرێتی خانەی سمەرە) وە لە سلێمانی کۆمەڵێک کاری زۆر جوان و باشیان کردووە بۆ منداڵان ئەویش بە چاپکردنی کۆمەڵێکی زۆر کتێب و نامیلکەی منداڵان کە بەشێوەیەکی سەردەمییانە و گونجاو چاپیان کرد بوو ، کە بە سوپاسەوە ئەو دوو بەڕێوەبەرێتییە یەکی نامیلکەیەکیان بۆ چاپ کرددم ،(وانەی کوردی و دیاریی)، بەڵام تیراژیان کەم بووە کە دەبووایە زۆر بووایە چونکە بە منداڵانی هەموو کوردستانیان دەکرد. بەداخەوە کە ئەو دوو بەڕێوەبەرێتییە لە ئێستادا نەماون و تەنها گۆڤاریش کە گۆڤاری(هەنگ) بوو کە هی وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان بوو بۆ منداڵان ئەویش وەستاوە، خۆزگە هەرسێکیان دەکەوتنەوە کار، بچونکە ئەوانە پێویستییەکی دنیا جوانەکەی منداڵانن. دەتوانیین بڵێین کە وەکو پێویست ئاوڕیان لە ڕۆشنبیری منداڵان نەداوەتەوە. چونکە حکومەت واباشە گۆڤاری تایبەت و دەزگای تایبەتی پەخش و بڵاوکردنەوەی تایبەتی بە منداڵان هەبێت.

پرسیار: گۆڤارەکانی منداڵان، ڕۆڵێکی کارتێکەرییان لە ڕۆشنبیرکردن و لە گەشە کردن و پێشکەوتنی ئەدەبی منداڵانی کوردمان هەیە، لەوانەش گۆڤاری(پەپولە) و (گوڵەکان) و (سڤەرە).. ئایا ئەم گۆڤارانە لە ڕووی چەندێتی و چۆنییەتییەوە لە ئاستی خواست و هیوا و تموحی منداڵانی کورد دان؟

وەڵام: دەربارەی ڕۆڵی گۆڤارەکانی منداڵان لە پەروەردەکرد و

بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵانی کورددا بابەتێکم بڵاوکردۆتەوە کە لە سایتەکانیشدا دامبەزاندووە، بەو وردی باسی ئەوەم کردووە، بەڵێ گۆڤارەکانی منداڵان ڕۆڵی زۆریان هەیە لە رۆشنبیر کردن و گەشەکردن و پیشکەوتنی ئەدەبی منداڵان دا. گۆڤاری (گوڵەکان) کە تائێستا (١٣٨) ژمارەی لێدەرچووە و (پەپولە) کە (٢٦٢) ژمارەی لێدەرچووە و (سفەرە) کە ٢٢٠ ژمارەی لێدەرچووە، هەریەکێک لەو گۆڤارانە لە ئاسمانی رۆژنامەگەری منداڵانی کورد دا بە گەشی دیارن و خزمەتێکی باشیان بە منداڵ و بە ئەدەبی منداڵان کردووە، بەڵام ماویەتی بەتەوای بگەنە ئاستی خواستەکانی منداڵان، گوڵەکان لەم ٣ ژمارەی دواییدا گۆڕانکاری و پێشکەوتنی پێوە دیارە و لە هەوڵی باشترکردنی گۆڤارەکەدان، پەپولەش یەکێکە لەو گۆڤارانەی کە بەردەوامی لە ساڵی ١٩٩٢ وە دەردەچێت پێشکەوتنی باشی بە خۆیەوە بینیوە و تا ڕادەیەک جیاوازی پێوە دیارە و سفەرەش کە لە شاری دهۆک دەردەچێت و بە کەمی دەگاتە سنوری سلێمانی ئەمیش پێشکەوتنی بەخۆیەوە بینیوە بەڵام زیاتر بابەتەکانی بە شێوەی بادینی بڵاو دەکاتەوە و من چەند بابەتێکم بۆ ناردوون بەسوپاسەوە بڵاویان کردۆتەوە کە لەو ژمارانەدا تەنها هۆنراوەکەی من سەرانی بووە. بەگشتی من پەیوەندی باشم لەگەڵ ئەوان و گۆڤارەکانی تریش دا هەیە و بە هەموو توانایەکیانەوە هەوڵی خزمەتکردنی ئەدەبی منداڵان دەدەن و کۆمەڵێک لە نوسەران و شاعیران و وەرگێڕکارانی بواری ئەدەبی منداڵان لەو گۆڤارانە و گۆڤارەکانی تری منداڵان دا بەرهەمەکانیان بڵاو دەکەنەوە.

پرسیار: نووسەرانی بواری ئەدەبی منداڵانی کورد، تا چ رادەیەک توانیوویانە سوود لە کەلەپووری نەتەوەیی و لە داستان و لە مێژووی پڕ لە شانازی و لە بەسەرهاتەکانی گەلەکەمان وەربگرن؟ لە هۆنراوەکانی (لەتیف هەڵمەت) دا، بۆ منداڵانی کورد، ئەم ڕەنگدانەوەیە بەدی دەکرێت؟ ڕای ئێوە لەم ڕووە چییە؟

وەڵام: نوسین وەک بەرپرسیارەتی وایە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەنووسن و بە تایبەتیش لە نوسین بۆ منداڵان دا بەرپرسیارەتییەکە زیاترە، بۆیە نووسەر بە هەوێنی نوسینەکانی هەمیشە دەتوانێت سود لە بیرەوەرییەکانی منداڵی خۆیشی وەربگرێت و هەوڵی ئەوەش بدات کە سود لە کەلەپور و فۆلکلۆری نەتەوە و گەلەکەشی وەربگرێت تا وەک سەرچاوەیەکی گرنگ بەکاریان بهێنێت و لە هەمان کاتیشدا بە منداڵانی کوردی بناسێنێت.

ئەگەر سەرنج بدەین بەجگە لە لەتیف هەڵمەت نوسەر و شاعیرانی تریش سودیان لەوەرگرتووە و بەکاریان هێناوە، کە چێژێکی تایبەتی بە بابەتەکە بەخشیوە و مۆرکی کوردانەشی بە جوانی پێوەیە. دیاربووە من بەکارم هێناوە وەک خۆم، بە نمونە لە هۆنراوەی باران دا، دەڵێم:

منداڵی وردیلە و جوان
سروود دەڵێن بە باران
پێکەوە گشت بە یەک دەنگ
بە ئاوازێکی قەشەنگ
دەیڵێنەوە بە وەستان
((هەیاران و مەیاران
یا خوا داکاتە باران
بۆ فەقیر و هەژاران

پرسیار: قەیران و کێشەی دارایی گەورەترین کێشەیە لە ڕێی چاپکردنی پەرتوکی منداڵان بە شێوەیەکی هونەری پێویست و لەبار، هەروەها نەبوونی دەزگایەکی تایبەت بە چاپکردن و بڵاوکردنەوەی پەرتووکەکانی نووسەرانی بواری ئەدەبی منداڵان هۆکارێکی سەرەکی دواکەوتنی ئەدەبی منداڵانی کوردمانە. بەڕای ماموستا عەلی ئەم کێشەیە چۆن چارەسەر دەکرێت؟

وەڵام: باری ئابوری کارێکی وای کردووە، کە نوسەران و شاعیرانی بواری ئەدەبی منداڵان نەتوانن وەکو پێویست بەرهەمەکانیان چاپ و بڵاوبکەنەوە، بەشێوەیەکی جوان و گونجاو و سەردەمیانە کە هەموو مەرجەکانی پەرتوکی منداڵانی تێدا بێت، هەروەها نەبوونی دەزگایەکی تایبەت کە گرنگی بدات بە چاپکردن و بڵاوکردنەوەی بەرهەمی نوسەران و شاعیران، کاریگەری هەیە لە دواکەوتنی و بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵان لە کوردستاندا ،هەروەها وەک من ئاگادارم زۆربەی ئەو پەرتوکانەی کە لە ئێستادا و پێشتریش بۆ منداڵان چاپکراون تیراژیان زۆر کەمە (٢٠٠، تا ٥٠٠) دانەی لە چاپ دەکرێت کە لە ڕاستیدا نوسەرێکی بە منداڵانی گشت کوردستانی نوسیوە و ئەو تیراژە کەمەش بەشی منداڵانی چەند قوتابخانە ناکات، هەندێک لەو شوێنانەش کە پەرتوکی منداڵان چاپ دەکەن هەر هەندەی لە چاپ دەکەن. پەرتوک هەیە کە چەند ساڵێک پێش ئێستا چاپ کراوە، بەلاتانەوە سەیر نەبێت نوسەرەکەی نوسخەی لا نەماوە و دەستیشی ناکەوێت. بۆ

چارەسەری ئەم کێشەیەش دامەزراندنی دەزگایەکی چاپ و پەخشی تایبەت بە منداڵانە لەلایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری یان ئەنجومەنێکی تایبەت بە نوسەرانی بواری منداڵان، کە کەسانی شارەزا و پسپۆڕ سەرپەرشتی بکەن.

پرسیار: من دامەزراندنی (یەکێتی نووسەرانی منداڵانی کورد) بە پێویست دەزانم، تا نووسەرانی ئەدەبی منداڵان کورد لەژێر چەترێکی ئەدەبی یەکگرتوودا، بتوانن زیاتر خزمەتی ئەدەبی منداڵانی کورد بکەن، چونکە (یەکێتی نووسەرانی کورد) وەکو پێویست ئاوڕیان لە ئەدەبی منداڵان نەداوەتەوە و پەراوێزیان کردووە. پێم باشە بە ئەم مەبەستە کامپینێک رابگەیەنین، کە تا چ رادەیەک نووسەرانی بواری ئەدەبی منداڵان لەگەڵ ئەم پێشنیارە دان.. ئەوە چیدەڵێن؟

وەڵام: بابەتێکم دەربارەی بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵان نوسیوە و بڵاوبۆتەوە لە سایتەکانیشدا هەیە، باسی زۆر شتم کردووە، یەکێک لەو کارانە کە ئیشارەتم پێداوە کارێکی لەو شێوەیەیە، من پێم باشە (ئەنجومەنی نوسەرانی منداڵانی کورد) یان هەر ناوێکی لەو شێوەیە بە ئێستای ئەدەبی منداڵان زۆر پێویستە و ئەگەر لەلایەن دەسەزانی ئەدەبی منداڵانەوە هەوڵی بە بدرێت، بێگومان دەبێتە هۆی بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵان و دڵنیام کە کاری باشتر و جوانتر بۆ منداڵان ئەنجام دەدرێت، هەروەها لەو ڕێگەیەشەوە و ڕێگە بە هەندێک نوسین جا چ چیرۆک، یان هۆنراوە نادرێت کە گونجاو نین و تایبەتمەندییەکانی ئەدەبی منداڵانی تێدا نییە بڵاوببێتەوە، هەروەها من هەر لەو نوسینەمدا باسی ئەوەم کردووە کە گۆڤارێکی تایبەت بە لێکۆڵینەوە و خوێندنەوەی ئەو گۆڤار و پەرتوک و نامیلکانەی کە بۆ منداڵان دەردەچن و دەرچوون،لە ئێستادا زۆر پێویستە، کە دەبێتە هۆی ناساندنی زیاتری بەرهەمە باش و سەردەمی و گونجاوەکان و جیاکردنەوەیان لەوانەی کە بەناوی ئەدەبی منداڵانەوە نوسراون و هاندانێکی چاکیش دەبێت بۆ ئەو نوسەرانەی کە هەنگاوی باش دەنێن و هەوڵی باش دەدەن لەو بوارەدا. بە بڕوای من بە بوونی ئەو ئەنجومەنە ئەوەش دەکرێت و لەگەڵیدا گۆڤارێکی تایبەتی منداڵانی سەرتاسەری بۆ هەموو منداڵانی کورد کە بەتیراژێکی زۆر بێت تا بگاتە دەست گشت منداڵێکی کورد لە هەر شوێنێکی ئەم کوردستانە ئازیز و خۆشەویستەدا.

پرسیار: چیتر هەیە، کە پەیوەندی بە ئەدەبی منداڵانەوە

هەیە، مامۆستا عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی حەزدەکات بە خوێنەرانی باس بکات؟

وەڵام: زۆر سوپاستان دەکەم، حەز دەکەم ئەوەش بڵێم کە زیاتر لە ٢٠٠ هۆنراوەم ئاوازیان بۆ دانراوە و کراون بە گۆرانی بۆ منداڵان و لە تیڤییەکاندا پەخش دەکرێن، کۆمەڵێک ئۆپەرێتیشم بۆ هەمان شێوە کاریان بۆ کراوە و لە باخچەکانی منداڵان دا نمایش کراون، بۆ کۆمەڵێک لە قوتابخانە و خوێندنگە و باخچەکانی منداڵان سرودم بۆ نوسیون و ئاوازیان بۆ دانراوە. هۆنراوەی (پاکوخاوێنی ژینگە) کە کراویشە بە گۆرانی لە پەرتوکی (خوێندنەوەی کوردی) پۆلی یەکەمی بنەڕەتی دا لە چاپەکیاندا هەبووە دوو ساڵ خوێندرا دوایی لایان برد، نازانم بۆ؟ کە هۆنراوەیەکی پەروەردەییە و ئاوازی بۆ دانراوە و کراوە بە گۆرانیش. هەروەها هۆنراوەیەکم لە پەرتوکی (هۆشیاری مین) کە بۆ پۆلی پێنجەم و شەشەمی بنەڕەتی بوو بە ئاگاداری خۆم دانرابوو کە ئەوسا دەخوێندرا، کە لە لایەن ڕێکخراوی (MAG) یەوە دانرابوو.
لە ڕۆژهەڵاتیش هۆنراوەیەکم لە پڕۆگرامی خوێندنی کوردی دا دانراوە. هەروەها توانیومە لە ڕووی دەسەزیمەوە بە ئەدەبی منداڵان خۆبەخشانە و بێبەرامبەر هاوکاری هەندێک لەو نوسەر و شاعیرانە بکەم لە چاپکردنی بەرهەمەکانیان دا و پێشکێشیشم بە هەندێکیان نووسیوە. لە زۆربەی ئەو گۆڤارانەی کە بۆ منداڵان دەردەچن بابەتەکانم بڵاو دەکەمەوە، هەروەها لە سایتە ئەلکترۆنییەکانیشدا تا بگاتە گشت منداڵێکی کورد لە هەر شوێنێک بێت.. دەمەوێت زۆر سوپاسی ئەوەی بەڕێز بکەم و دەستخۆشیشت لێ بکەم بۆ ئەو نووسینە جوانانەی کە لە زۆری لە سایت و گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا دەربارەی ئەدەبی منداڵان و پەروەردەی منداڵان ئەنجامتان داوە.

زۆر سوپاس مامۆستا عەلی حەمەڕەشید، بۆ دەربڕینی را و بۆچوونەکانت دەربارەی ئەو پرسیارانەمان لەسەر ئەدەبی منداڵان لێمان پرسین.. هیواداریشین کە درێژە بەم خزمەتە پیرۆزەتان بدەن و بە چاپکردنی پەرتووکی نوێ زیاتر چاوەکانی منداڵانی کوردمان روون بکەنەوە و خۆشی و شادی و هیوای زیاتر بخەنە دەروون و دڵە پاک و قنجەکانیانەوە.

ڕەزا شوان
کوردستان: ٣ /٢٠١٩/٩

ناوچەی شیعر، لە «لەنێو ماسییەکان»ی پێشەوا کاکەییدا … دیار لەتیف

سەفەرێکی مەجازی جوگرافیبڕە، شیکارێکی واڵای شیعریانەی کلتوورخوێنە و لەو ڕێگەوە زەمەنێک بەرباس دەدرێ دوور کیشوەر، دەستبردن بۆ ڕیشەکانی نەریت و سازاندنەوەی مێژوو. قووڵبوونەوە ب□ ناو ژینگە و ژیان و خووڕەوشتە میللییەکان. دەقێکی کوردی ئەفریقینووس، زمانێکی ڕەوان، پ□یفی و لە فەرھەنگێکی دێرین، لە میللەتێکی سادە ژیانکردووی سرووشتخواز.

لەنێو ماسییەکاندا؛ ئەو گەشتە شیعرییە بان نەتەوەییەیە، کە خۆی دەکاتە هەناوی ڕۆحانییەتدا، پەیڕەو لە شێوازێکی نا لاسایکەرەوە و خوودکاری تازە داهێنراو، جۆرێک لە فۆڕم خۆی بەیان دەکات لە چەشنی پەراوێزی شیعریی، کە ئەمە هاوکات نوێکارییەکی سەربارخراوی وێژەییە.
ئەم دەقە بزێوە درامییە؛ لە تەنیشت ڕۆچوون بە ناوکی ماسییەکانەوە، ڕەخنەیەکی توندە لە سەرمایەداریی و شێوە ژینی ئێستایی و هاوکات کەمینەیەک دێڕ بە زمانێکی گەپ، توانجدەر و قامچی وەشێن!

دووزەنەی ناونیشان لەم دەقی واڵایەدا، چین□ □وداوییە و گێڕانەوەخوازییە، ئەمەش تەرزە مانشێتێکی نوێسازە بەپێی مامەڵەی ڕەخنە.

چەمکی ڕوانین،
لە «منم، دیدەوانی گوڵ دەکەم»ی پێشەوا کاکەییدا.

ئەی گوڵ: تۆ موحیبەتیت،
چۆن دڵم دێت ڕۆحت بکێشم؛
سەرت لە لاشە جیا بکەمەوە و
بتکەمە قوربانی خۆم… بۆ یارەکەم.
ئیزنم بدە ئەی گوڵ…
بە خاکەوە بتگوێزمەوە بۆ لای یارەکەم.

تا ببینێت…
دەستەکم، بە قەدتەوە بێت و
دەکەکانیشت بە پەنجەکانما بچن و خوێناوی بێت.
دەستەکیشم، لە ژێر ڕەگوڕیشەی نێو خاکتەوە بێت.
تا تێبگات یارم کە تۆش موحیبەتیت.
ئیزنم بدە ئەی گوڵ…
دیدەوانیت بکەم و نەهێڵم کەس لە دژت بجەنگێت،
تا ئەوساتەی تەمەن یەخەت دەگرێت؛
تا خودا، پلانی مەرگت بۆ دەکێشێت.
★

ئەمە کڕۆکی چامەشیعرییەکەی کتێبەکەیە، گەشە و سەنتەری نیگای هەڵهێنجاوی ناوەڕۆک و بیرۆکەی بابەتی چەمکە هزرییەکەی شاعیرە.
لەم خاڵەوە پشکنینە وەژێییەکە دەست پێ دەکات، واژەی گوڵ وەک گوزارەیەک، ڕەهەندی جوایەز دەنێتە گەڕێ، لەوەوە کێبڕکێ و تێپەڕاندن و دەستکارییەکان و دونیابینین دێتەئارا و بۆچوونێکی نوێ سەربار دەخرێت. واتە ئەمە ڕوانگەیەکی ترە بۆ چەمکی گوڵ؛ گوڵ جارێک تەسەووفانە و جارێکیش ژینگەدۆستانە و ئەوجاریش مرۆدۆستانە مژار دەکرێت.
گوڵ چیتر یار نییە لێرەدا و یاریش چیتر ئەو گوڵە نییە وەک بەرتر لە ئەدەبیاتی کلاسیک و سۆشیالیزم و هتد... ئامادەیە، بەڵکوو یار پاژە تەوەرەک و گوڵیش نا قووربانیکراو؛ بڕیارنییە کەس قووربانیی ئەویتر بکرێ. شاعیر هزرمەندانە تەوەر لەسەر گوڵ دەگرێ، دەلاقەیەکی تر لە ڕوانین سەرخان دەکات.
ئەفسووس دەخوازێت لەوەی ڕۆژێک هەرزانە بووەتە کوشتیاری چڵەنێرگزێک و بۆ ڕەگەزی هەمبەری بردووە، دواتر لە دانپێدانگەی شیعریدا، سروودی لێخۆشبوون و پاقژبوون دەڵێتەوە، تەنانەت داوای پەنجە کرتاندنی خۆی لە هەمبەر تاوانەکەی دەکات!
ئەم گوڵ پەرستییە تەسەووفانە و جیهانییە، خەمخۆری سرووشتە و ناچەڕاڵییەتی خۆی مەرک دەکات. بۆ ڕەگەزی ناونیشان، لە ئاستێکی هەم جوان، لەگەڵ ئەوەشدا ڕستەسازییەکی نوێ و بارگاویکراو بە ڕەهەندی ئاراستەکراوی هزریی ـ عیرفانی.
دەبێ ئەوەش بوترێ، کە جوانتر و ئابووریتر دەبوو ناونیشانی «منم دیدەوانی گوڵ دەکەم» بە «منم دیدەوانی گوڵ» بهاتبا؛ چونکە ئابووریبوون لە ئەدەبیات و زمانەوانیدا کەڵکەکەن.

دیار لەتیف